

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Gracar

Primerjava izobraževalnih sistemov Slovenije in Avstrije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Gracar

Mentor:izr. prof. dr. Anton Kramberger

Primerjava izobraževalnih sistemov Slovenije in Avstrije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Zahvaljujem se izr. prof. dr. Antonu Krambergerju,

za vse napotke in mentorstvo.

Posebna zahvala pa gre staršema in bratu,

ki so verjeli vame in me spodbujali v celotnem študijskem obdobju.

Primerjava izobraževalnih sistemov Slovenije in Avstrije

Z vstopom v sistem formalnega izobraževanja se za mlade prične dolga pot pridobivanja različnih kompetenc in znanj. Izobraževalni sistem mora zagotavljati dobre socializacijske pogoje, ki omogočajo osebni razvoj posameznika, hkrati pa mora ustrezati razvojnim potrebam in interesom socialne družbe. Ob koncu izobraževanja je možnost za zaposlitev v veliki meri odvisna od samega izobraževalnega sistema, ki mora delovati v skladu z gospodarskimi razmerami v dani državi. Uspešen prehod iz šol v zaposlitve je bistveno povezan z institucionalnim ustrojem družb, pri čemer so pomembni socializacijski in gospodarski podsistemi družb in njihove povezave. Primerjalna analiza slovenskega in avstrijskega izobraževalnega sistema poda nekatere skupne točke ter razlike v formalnem izobraževanju mladine in prehodu v zaposlitev. Povezava med izobraževalnim sistemom in gospodarstvom kot močnim zaposlitvenim sistemom je v avstrijskih razmerah institucionalno dobro pokrita in tudi delujoča. Slovenski izobraževalni sistem pa je v primerjavi z avstrijskim podvržen pretiranim spremembam, ker ne nudi ustreznih povezav z zaposlitveno politiko, ta razvejanost pa se najbolj kaže v poklicni vertikali.

Ključne besede: izobraževanje, izobraževalni sistem, zaposlovanje mladih, zaposlitveni sistem.

A comparison of Slovenian and Austrian education system

By entering the formal educational system the youths start a long journey of acquiring various competences and knowledge. The educational system has to ensure good socializing conditions, which enable individual personal development, while still complying with society's interests. At the end of education the chance of employment, which greatly depends on the very same educational system, that must comply to economic conditions in the given country. The successful transfer from school to employment is in essence connected with institutionalized structure of societies, which are also greatly influenced by the social and economic subsystems and their interlinks. The comparative analysis of the Slovene and Austrian educational system shows some common points as well as differences in the formal education of youths and transfer to employment. The connection between the educational system and economy, as the main source of employment, is in Austria very well taken care of institutionally and is also working. The Slovene educational system in comparison to the Austrian one is subject to excessive changes, since it does not offer needed connections with the employment politics, its diversification can be seen best in the professional vertical.

Key words: education, educational system, employment of youths, employment system.

KAZALO

1	UVOD	8
2	OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	10
2.1	IZOBRAŽEVANJE, IZOBRAŽEVALNI SISTEM	10
1.1	MEDNARODNA STANDARDNA KLASIFIKACIJA IZOBRAŽEVANJA	10
2	ZGODOVINSKI PRIKAZ RAZVOJA IZOBRAŽEVANJA V EVROPI	12
2.1	PRIMARNA RAVEN	12
2.2	SEKUNDARNA RAVEN	13
2.2.1	Splošno izobraževanje na sekundarni ravni	13
2.2.2	Poklicno izobraževanje na sekundarni ravni	15
2.3	TERCIARNA RAVEN.....	15
2.4	ZAPOSLOVANJE V EVROPI	17
3	SLOVENSKI IZOBRAŽEVALNI SISTEM	18
3.1	ZGODOVINA ŠOLSTVA V SLOVENIJI	18
3.1.1	Poklicno izobraževanje v Sloveniji	21
3.2	ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI DANES.....	22
3.2.1	Predšolska vzgoja (ISCED 0).....	23
3.2.2	Osnovnošolsko izobraževanje (ISCED 1–2).....	24
3.2.3	Srednješolsko izobraževanje (ISCED 3)	25
3.2.4	Višje strokovno izobraževanje (ISCED 5)	28
3.2.5	Visokošolsko izobraževanje (ISCED 6).....	29
4	PREHOD IZ SREDNJIH POKLICNIH IN STROKOVNIH ŠOL V ZAPOSLOVANJE ...	30
4.1	POKLICNA SOCIALIZACIJA	31
4.2	DUALNO IZOBRAŽEVANJE.....	32
4.3	SOCIALNO PARTNERSTVO V SLOVENIJI	33
5	AVSTRIJSKI IZOBRAŽEVALNI SISTEM	35
5.1	KRATEK PRIKAZ AVSTRIJSKEGA RAZVOJA IZOBRAŽEVANJA	36

5.2	ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA V AVSTRIJI DANES	37
5.3	PREDŠOLSKA VZGOJA (ISCED 0).....	38
5.4	PRIMARNA RAVEN IZOBRAŽEVANJA (ISCED 1)	39
5.5	SEKUNDARNA RAVEN IZOBRAŽEVANJA	39
5.5.1	Nižja sekundarna raven (ISCED 2)	39
5.5.2	Višja sekundarna raven (ISCED 3)	40
5.5.3	Postsekundarna, a neterciarna raven (ISCED 4)	41
5.6	TERCIARNA RAVEN IZOBRAŽEVANJA (ISCED 5 in ISCED 6).....	41
5.6.1	Univerza za znanstveno zasnovano poklicno znanje (ISCED 5)	42
6	PREHOD IZ SREDNJIH POKLICNIH IN STROKOVNIH ŠOL V ZAPOSILITEV.....	43
6.1	DUALNI IZOBRAŽEVALNI SISTEM	43
6.2	SOCIALNO PARTNERSTVO V AVSTRIJI	45
7	PRIMERJALNA ANALIZA (SLOVENIJA – AVSTRIJA)	46
8	SKLEP.....	52
9	LITERATURA.....	54
	PRILOGE.....	59
	Priloga A: Javni izdatki za izobraževanje kot delež BDP	59
	Priloga B: Stopnja brezposelnosti (mesečno povprečje).....	60
	Priloga C: Vpis učencev v osnovnošolsko izobraževanje (9 - letni program)	60
	Priloga Č: Število vpisanih dijakov v srednje poklicno in splošno izobraževanje.....	60
	Priloga Č.1: Število dijakov z uspešno zaključenim srednješolskim programom	61
	Priloga D: Število vpisanih študentov v terciarno izobraževanje.....	61
	Priloga E: Povprečna dolžina prehoda iz izobraževalne sfere v zaposlitveno glede na doseženo izobraževalno raven.....	61

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Zgradba slovenskega vzgojno-izobraževalnega sistema	22
Slika 3.2: Vpis dijakov v srednješolsko izobraževanje	28
Slika 5.1: Avstrijski vzgojno-izobraževalni sistem.....	35
Slika 7.1: Stopnja brezposelnosti 20–34 let (%)	51

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Značilnosti srednješolskega poklicnega in strokovnega izobraževanja	26
---	----

1 UVOD

V času nenehnih tehnoloških sprememb je zelo pomembno, da smo konkurenčni na trgu dela. Stroji nadomeščajo človeško delovno silo, zaposlitve niso več tako stabilne, kot so bile nekoč, ko si celo življenje prebil na enem delovnem mestu, zato je zelo pomembno, da si z ustrezno izobrazbo odpremo čimboljše zaposlitvene možnosti. Vse pa se začne na začetku, ko vstopamo v izobraževalni sistem.

Za mlade je danes značilen pogost prehod med zaposlitvami, velikokrat pa se znajdejo pred dejstvom, da zaposlitve sploh ne dobijo, kljub vsem letom, ki so jih porabili za izobraževanje. Ko vstopijo v sistem formalnega izobraževanja, se torej za njih začne dolga pot pridobivanja različnih kompetenc, znanj, hkrati pa se osebnostno razvijajo. Vstop na trg dela posledično vodi v ekonomsko osamosvojitvev, če tega ni, so mladi negotovi, ne verjamejo v svoje zmožnosti in velikokrat obupajo.

Možnost za zaposlitev je v veliki meri odvisna od samega izobraževalnega sistema, le-ta pa mora biti povezan z gospodarskimi razmerami v državi. Gospodarstvo je namreč tisto, ki narekuje smernice in potrebe po določenem kadru. V Sloveniji je velik problem nesorazmernega vpisovanja v poklicne, strokovne in splošne programe, slednje je v zadnjih letih sicer upadlo, na drugi strani pa imamo vse več diplomantov, ki jih gospodarstvo v tem času ne potrebuje. Potrebe po visoko izobraženi delovni sili so danes precej omejene, saj na vsakem koraku slišimo, kako se podjetja po eni strani zapirajo, po drugi strani pa so visoko zadolžena in posledično ne spodbujajo inovacij, brez katerih pa tudi gospodarstvo ne more izboljšati svojega položaja. Slabe gospodarske razmere vodijo v ukinjanje delovnih mest, mladi s srednješolsko izobrazbo zato pogosteje ostanejo brez zaposlitve, vse težje pa jo pridobijo tudi v primeru visoke izobrazbe. Vendarle pa se večina, ki se izobražuje na srednješolski ravni, odloči za nadaljevanje študija na višjih ravneh, kljub zavedanju, da višja stopnja izobrazbe ne zagotavlja večje možnosti za zaposlitev.

Prehod iz šol v zaposlitve je povezan z institucionalnim ustrojem družb, pri čemer so pomembni socializacijski in gospodarski podsistemi družb. Že v času zgodovinskega razvoja izobraževalnih sistemov je pomembno vlogo igrala povezanost ene družbene sfere z drugo. Šolski sistemi obveznega (osnovnošolskega) izobraževanja so se na primer takrat najhitreje razvili na območjih, kjer sta bili močno povezani država in cerkev. Ključnega pomena je bilo dejstvo, da sta obe instituciji sodelovali pri formiranju šolstva. Situacija je strukturno podobna

današnji, le da so v igri druge institucije, katerih povezava je ključnega pomena za produktiven razvoj in obnavljanje družb.

Namen diplomske naloge je proučevanje tristopenjskega izobraževalnega sistema v Sloveniji in možnosti zaposlovanja ob koncu šolanja v primerjavi z izbranimi drugimi državami. Podala bom tudi kratek pregled začetkov razvoja tristopenjske strukture v Evropi nasploh, saj je več ključnih mejnikov v razvoju vseh evropskih izobraževalnih sistemov. Nadalje bom podala razvoj slovenskega izobraževalnega sistema, ki se je skozi leta srečeval s številnimi spremembami. Opredelila bom tudi izobraževalno strukturo v Sloveniji od primarne do terciarne ravni in se dotaknila prehoda iz sfere izobraževanja na trg dela.

V diplomskem delu bom analizirala primarne in sekundarne vire ter naredila študijo primera, primerjalno analizo med slovenskim in avstrijskim izobraževalnim sistemom. V tej primerjavi bom ugotavljala podobnosti, razlike in skupne točke, ki jih imata slovenski in avstrijski vzgojno-izobraževalni sistem. Za primerjavo omenjenih izobraževalnih sistemov sem se odločila, ker se je v Sloveniji šolski sistem nekaj stoletij razvijal pod okriljem avstrijskega (habsburškega oziroma avstroogrškega) državnega sistema, a vendar se danes v mnogih pogledih razlikujeta. Izobraževalni sistem Avstrije je danes zanimiv predvsem z vidika relativno dobre, delujoče povezave izobraževanja in gospodarstva.

Zastavila sem si hipotezo, da je v novejšem času prehod iz srednjih šol v zaposlitev odvisen od kakovosti dogovornih povezav med sistemom srednjih šol in gospodarstvom; če teh povezav ni in je gospodarstvo šibko, je učinek srednjih (poklicnih) šol na zaposlovanje pičel, mladina s srednjo (poklicno) izobrazbo pa se mora zatekati v brezplodno nadaljevanje šolanja. Na koncu bom domnevo na podlagi primerjave z avstrijskim izobraževalnim sistemom potrdila, korigirala ali ovrgla.

2 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

2.1 IZOBRAŽEVANJE, IZOBRAŽEVALNI SISTEM

Izobraževanje ima več pomenov, in sicer je najprej izobraževanje, tj. takšno šolanje oziroma poučevanje ljudi, ki poteka v izobraževalnih institucijah, kot so šole, izobraževalni centri itn; je tudi proces, ki ljudem preko učenja in praktičnih vsebin nudi razvijanje spretnosti, pridobivanje znanja, navad in usposabljanja za delovanje v družbi; je tudi proces, v katerem se posameznik uči, s tem pridobi znanje in spretnosti ter hkrati širi svoje kompetence (Muršak 2012, 41–42).

Izobraževanje kot družbeno-delovni sistem pomaga pri uresničevanju vzgojno-izobraževalnih ciljev. Izobraževalni sistem je povezava izvajalcev izobraževanja, njihovih vsebin in učnih sredstev z izobraževanci, pri čemer se jih usposobi za opravljanje določenega dela, kar pa vodi v doseganje zelenega cilja. Izobraževalni sistem mora zagotavljati dobre socializacijske pogoje, ki omogočajo osebni razvoj posameznikov, slednji mora biti v skladu z njihovimi razvojnimi možnostmi in interesi, hkrati pa morajo posamezniki ustrezati razvojnim potrebam in interesom socialne družbe (Jereb 1998, 25–26).

V širšem smislu pojmovanja sta vzgoja in izobraževanje družbeni dejavnosti, ki sta usmerjeni k doseganju vzgojno-izobraževalnega cilja, pri čemer je vzgoja dolg proces oblikovanja in razvoja človekove osebnosti, ki se prilagaja vrednotam družbenega okolja. Izobraževanje pa prispeva k razvoju posameznikovih znanj in sposobnosti, preko katerih se lahko uspešno vključi v družbeno življenje (Jereb 1998, 17).

1.1 MEDNARODNA STANDARDNA KLASIFIKACIJA IZOBRAŽEVANJA

Splošna konferenca Unesca je novembra 1997 sprejela Mednarodno standardno klasifikacijo izobraževanja – ISCED 1997, ki je bila orodje, namenjeno za zbiranje in objavljanje statistike s področja izobraževanja v posameznih državah (Statistični urad RS 2012, 13). Iz tega je razvidno, da je od 2. polovice 19. stoletja dalje izobraževanje polagoma postalo eno ključnih prizadevanj človeštva, s tem pa se je pojavil tudi interes po primerjavi izobraževalnih sistemov držav na vseh ravneh. S tem orodjem so države dobile možnost vpogleda v dobre prakse izobraževalnih sistemov drugih držav.

Stopnje ISCED (*International Standard Classification of education* – mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja) se delijo na:

ISCED 0 (PREDPRIMARNA ALI PREDŠOLSKA STOPNJA – *Pre-primary level of education*): Predšolska stopnja se izvaja v različnih vrstah predšolskih ustanov (vrtec, jasli) z namenom uvajanja zelo malih otrok v okolje, podobno šolskemu okolju in postopnemu premoščanju razlik med šolskim in domačim okoljem.

ISCED 1 (PRIMARNA STOPNJA – *Primary level of education*): Se nanaša na prvi del osnovnega (elementarnega) šolanja, ki poteka v osnovni šoli in gre običajno za stopnjo izobraževanja, ki je obvezna za vse. Traja od 3 do 5 let, lahko vsebuje razredni ali predmetni pouk. Njen namen je, da predstavi šolsko okolje vsem otrokom, ki prvič vstopajo v sfero izobraževanja. Trajanje primarne ravni izobraževanja se razlikuje od države do države.

ISCED 2 (NIŽJA SEKUNDARNA STOPNJA – *Lower secondary level of education*): Nanaša se na drugi del obveznega elementarnega izobraževanja in navadno traja od 3 do 6 let. Namenjen je predvsem izpopolnjevanju temeljnih veščin in znanja, zato prevladuje predmetni pouk.

ISCED 3 (VIŠJA SEKUNDARNA STOPNJA – *Upper secondary level of education*): Običajno gre za izobraževanje po 15. in 16. letu starosti in v večini držav ni obvezno, obstajajo seveda izjeme. Dokončanje te ravni izobraževanja je navadno minimalni pogoj za vpis v terciarno izobraževanje.

ISCED 4 (POSTSEKUNDARNA, A NETERCIARNA STOPNJA – *Post-secondary non-tertiary*): Je manj tipična raven izobraževanja in je ne poznajo vsi sistemi. Nudi razne oblike izobraževanja, zlasti za diplomante poklicnih šol na ravni ISCED 3, vsebuje kratke (eno- ali dvoletne) poklicne programe ali programe, namenjene pripravi za vpis na višjo raven. V bistvu gre za novejšo stopnjo, ki tistim s slabšo pripravo na višji študij lajša prehode med sekundarnim in terciarnim izobraževanjem.

ISCED 5 (PRVO OBDOBJE TERCIARNEGA IZOBRAŽEVANJA – *First stage of tertiary education*): Gre za programe, ki jih izvajajo univerze; ti naj bi obsegali najmanj 2 leti in so večinoma teoretski, kadar pripravljajo na raziskovalno delo, ali pa bolj praktični, strokovni. Z drugo besedo bi lahko tem programom rekli bolonjski študij od (bolonjske) diplome do magisterija.

ISCED 6 (DRUGO OBDOBJE TERCIARNEGA IZOBRAŽEVANJA – *Second stage of tertiary education*): Programi, ki se končajo z najzahtevnejšo visokošolsko kvalifikacijo,

imenovano doktorat oziroma disertacija, so rezultat izvirnega raziskovanja vpisanih študentov (Statistični urad RS, 16–17).

2 ZGODOVINSKI PRIKAZ RAZVOJA IZOBRAŽEVANJA V EVROPI

2.1 PRIMARNA RAVEN

Za razvoj prvega množičnega izobraževalnega sistema v Evropi je bila ključnega pomena povezanost in interakcija med cerkvijo, državo ter družbenimi skupinami, kar sta lepo povzela avtorja N. Soysal in D. Strang (1989). Tam, kjer sta bili cerkev in država formalno povezani, so imeli obvezni nacionalni sistemi primarnega izobraževanja možnost hitrejšega razvoja, v okoljih, kjer pa te povezave ni bilo, so glavno vlogo odigrale močnejše družbene skupine mimo cerkve. V tem primeru je bilo obiskovanje osnovnih šol odvisno od interesa teh skupin. Kjer so bile slednje aktivno vključene v uvajanje osnovnega šolanja in izobraževanja, sta se vpis oziroma vključitev v proces izobraževanja formalno sicer lahko pričeli precej zgodaj. Vendar je država pri tem naletela na problem vzpostavitve enotnega nacionalnega sistema izobraževanja, ker so jo cerkev, tradicionalna nosilka primarnega poučevanja, in lokalno usmerjene interesne skupine, ovirale. V nasprotju s tem pa so bili na območjih, kjer družbene skupine sistemu izobraževanja niso pripisovale velikega pomena, zakoni o obveznem šolanju sprejeti relativno hitro, vendar se vpisi in vključitve v slednjega niso izrazito povečali (Soysal in Strang 1989).

Načini vzpostavitve nacionalnih sistemov izobraževanja med narodi so bili v evropskem prostoru zelo različni. V večini pa so vse evropske države že imele institucionalizirano množično osnovno izobraževanje pred 1. svetovno vojno, vendar se časovni raspored in zaporedje razmaha med njimi močno razlikujeta. Veliko sociologov meni, da je za razmah in formalizacijo izobraževanja kriva diferenciacija. Kompleksne družbene organizacije so namreč potrebovale razširjen, formaliziran mehanizem socializacije in razporeditve. Za sociologe je bistvenega pomena, da množično izobraževanje predstavlja del prizadevanj za izgradnjo univerzalistične in racionalizirane družbe, ki kreira visoke generalne kompetence (Soysal in Strang 1989).

Razvoj šolstva na Zahodu si torej lahko razlagamo na vsaj dva načina: prvi v ospredje postavlja državo, kateri je izobrazba pomagala pri oblikovanju nacionalnozavestne družbe. Država je predstavljala predvsem prodorno, rekonstruktivno družbo, izobrazba pa je podajala bolj individualno usmerjeno ideologijo in pomoč pri oblikovanju državljanstva kot

primarnega političnega statusa. S tem je vključenost v izobraževalni sistem hkrati postala tako obveznost kot tudi pravica. Drugi način pa v ospredje postavlja tradicionalno močne religiozne skupine, katerih doktrine so tesno povezane z osebnostnim in kolektivnim napredkom. Ta dva načina razvoja šolstva sta bila na eni strani močno v nasprotju, na drugi strani pa sta drug drugega dopolnjevala. V zgodovinskem smislu so pri tem imeli glavno vlogo protestantje, ki so se med prvimi zavzemali za opismenjevanje ljudi. Bili so namreč mnenja, da ima vsak pravico, da si Sveto pismo prebere vsak sam in si ga lahko tudi po svoje interpretira (Soysal in Strang 1989, 279).

Za uspešen razvoj primarne in obvezne ravni izobraževanja je bilo torej bistvenega pomena, da je v času uvajanja obstajala (kooperativna) paralelna povezanost med cerkvijo in državo, kjer pa je lahko občasno prihajalo tako do konflikta kot do integracije. Šolstvo se je tako najhitreje razvijalo tam, kjer so bile cerkve vključene oziroma močno povezane z državo. Cerkev je lahko omogočala podlago in podporo državi, da se je le-ta lahko naslonila na predhodne religiozne poučevalske sisteme ter na ta način oblikovala trden nacionalni sistem. V državah, kjer tega zavezništva ni bilo, je prihajalo do zaviranja razvoja izobraževalnih sistemov. Za pojasnjevanje dejanskega, ne le formalnega razmaha prvih množičnih in obveznih izobraževalnih sistemov je torej najpomembnejša močna korelacija med institucijami v družbi, tj. med državo, cerkvijo in družbenimi skupinami.

2.2 SEKUNDARNA RAVEN

2.2.1 Splošno izobraževanje na sekundarni ravni

V Evropi se je višje in visoko šolstvo, vključno s srednješolsko izobrazbo, začelo z usposabljanjem v religiji in filozofiji. Namen te ravni izobraževanja je bil predvsem pripraviti voditelje, zlasti verske, kar se je odražalo tudi v učnih načrtih. Kot del srednješolskega in visokošolskega izobraževanja pa so bile sčasoma v program dodane druge splošne teme za več uporabnih poklicev.

Najzgodnejše srednje šole so temeljile na renesančnih modelih, ki so se zgledovali po antičnih praksah poučevanja, vloga latinščine in grščine pa je bila na prvem mestu. Leta 1599 so jezuiti izvedli prvo jasno in popolno specifikacijo predmetov in vsebin kot del protireformacije. Ta učni načrt se je imenoval Ration Studiorum (Ureditev študijev) in je bil sprva izveden na univerzi v Salamanci v Španiji. Drugi vir, na katerem so jezuiti gradili svoje šolstvo, pa so bile Konstitucije Družbe Jezusove, tj. redovna pravila (Vidmar 2005, 174). Te zgodnje evropske srednje šole so bile skoraj izključno za moške in so se osredotočale na

intelektualno usposabljanje v ožjem pomenu besede. Njihov namen je bil, da spodbujajo logično razmišljanje, rafinirane oblike izražanja in izboljšanje spomina, z drugo besedo duševne discipline. Malo pozornosti so posvečali praktični uporabi znanja v poklicnih okoljih. S takim izobraževanjem, ki se je za najboljše nadaljevalo na univerzitetnih programih, so želeli ustvariti elitno skupino moških, usposobljenih in izobraženih v svobodnih umetnostih, ki bi bili pripravljeni prevzeti vodilno vlogo na vsakem področju (Holsinger in drugi 2000, 13–15).

V 16. stoletju se je z uveljavljanjem reformacije, ko je bila univerza prisiljena v vzpostavitev neke strukture, sekundarna raven začela postopno ločevati od univerze in začela oblikovati v svoji smeri (Vidmar 2005, 163). Gimnazija si je v tem času priborila status pripravljavnice na univerzo, kar pa je danes mejnik o ločitvi sekundarne od visoke stopnje izobraževanja in s tem začetek stopenjskega oblikovanja šolske strukture izobraževanja (Vidmar 2005, 185). Nemški pedagog Sturm nosi zasluge za formuliranje vzgojno-izobraževalnega ideala gimnazije, saj se je po njegovem tipu gimnazij že v obdobju protestantizma razvilo veliko vrst sekundarnih šol v katoliških deželah Evrope (Vidmar 2007, 102). Schmidt pravi, da so v obdobju protireformacije jezuiti nadaljevali s sekundarnimi šolami, ki so se imenovale kolegiji, in so hkrati prvi, ki jim je uspelo v celoti izpeljati ločitev stopenj izobraževanja (Schmidt v Vidmar 2007, 104).

Od začetkov do konca 18. stoletja je bilo veliko dogajanja, ki je utrjevalo položaj gimnazije kot nekakšne vmesne postaje do študija na univerzi, s tem da so se v njej uveljavljali nacionalni jeziki poučevanja in posvetne vsebine. A šele v začetku 19. stoletja so neohumanisti, natančneje von Humboldt, razvili koncept sekundarne šole, gimnazije, ki se danes imenuje klasična gimnazija. Opirala se je na koncepte humanistične latinske šole, protestantske gimnazije in jezuitskega kolegija (Vidmar 2007, 105).

Od 19. stoletja vse tja do 2. svetovne vojne je učni načrt na sekundarni ravni začel vključevati več predmetov in postal bolj specifičen, s podrobno vsebino. V tem obdobju so filozofija, klasični jeziki in antična zgodovina začeli izgubljati na pomenu in so bili nadomeščeni z modernimi jeziki in literaturo, sodobno zgodovino ter znanstvenimi in tehnološkimi predmeti. Poleg tega so bili z državnimi dekreti cilji srednješolskega izobraževanja vedno bolj natančno in podrobno določeni. V tem času se je večina vlad odločila, da ne izobrazijo le elitnega sloja, ampak čim širši segment njihovega srednješolsko sposobnega prebivalstva, prvič so bile v izobraževanje vključene tudi ženske. Srednješolsko izobraževanje je postalo manj elitistično

in bolj univerzalno, njegov učni načrt pa bolj vključen in raznolik, saj je bil prilagojen za potrebe množičnega izobraževanja (Holsinger in drugi 2000, 13–15).

Kot lahko vidimo oziroma razberemo iz primerjalnih študij, je imela tudi na razvoj srednjega šolstva v Evropi, prav tako kot na primarni ravni, velik vpliv cerkev. Ključno vlogo so pri tem odigrali jezuiti, ki so začeli s formacijo poklicnih izobraževalnih programov (religija, filozofija), sprva namenjenih za izobraževanje verskih voditeljev. Skozi desetletja in stoletja pa se je formacija srednješolskega izobraževanja zelo spreminjala, pojavile so se gimnazije, učni načrti so postali bolj dodelani, poučevati so začeli moderno zgodovino, jezike, dodali znanstvene in tehnološke predmete. Vse to je vodilo v bolj univerzalno srednješolsko izobraževanje, ki je postalo prilagojeno potrebam množičnega izobraževanja, kakršnega poznamo danes.

2.2.2 Poklicno izobraževanje na sekundarni ravni

Poklicno izobraževanje se je skozi zgodovino razvoja srečevalo s statusno nestabilnostjo, ki se je skozi stoletja spopadala z različno poklicno stigmatizacijo. Vse od antike do modernejši zgodovine so mehanske, obrtne, rokodelske poklice in znanja označevali za manjvredne in jih posledično povezovali z nižjim družbenim statusom. Prvi obrtniki in rokodelci so bili večinoma samouki, saj so ročne in obrtne sposobnosti pridobili sami ali pa so znanje prevzeli od sorodnikov in mojstrov.

Vse do začetka 19. stoletja ni bilo pravih oblik poklicnega šolstva, le-to se je razvilo z odpravo cehov, ki so predstavljali obrtna združenja za vsak poklic posebej. Novodobni sistemi poklicnega izobraževanja v evropskih državah so tako začeli nastajati šele po letu 1800 kot orodje za tehnološke izboljšave, ki jih je prinesla industrijska doba. V tem obdobju se je vrednost mehanskih, obrtnih in rokodelskih znanj nekoliko dvignila, vendar je bil socialni položaj industrijskega delavstva še vedno zelo nizko pozicioniran. Zasluge za dobro opravljeno delo niso pripisovali delavstvu, temveč uspešnemu vodenju, menedžmentu, iz česar je razvidno, da se je poklicna stigmatizacija nadaljevala (Kramberger 2008, 1–8).

2.3 TERCIARNA RAVEN

Classen pravi, da najstarejše evropske univerze segajo v 12. stoletje. Želja po povzpetju na višjo družbeno lestvico znanstveno bolj izobraženih mož, v ozadju pa poglobljeno duhovno spoznanje sta sprožila nastajanje vedno novih šol, to pa je z združitvijo učiteljev in učencev, ki so delovali na enem kraju, privedlo do prvih t. i. *universitates*, ki so postale nosilci študija (Classen v Vidmar 2005, 136). To je privedlo do nastanka prvih t. i. univerz v Bologni,

Parizu, Salernu in Oxfordu (prav tam, 170). Vse do 15. stoletja je bilo v evropskem prostoru skupno ustanovljenih 91 univerz, pri čemer je bilo naraščanje števila univerz med 11. in 13. stoletjem počasno, nadalje v 14. in 15. stoletju pa je bila ustanovljena večina tedanjih evropskih univerz (Kramberger 2009, 92–96).

Zanimivo je dejstvo, da se je tristopenjska (primarna, sekundarna, terciarna) struktura šolanja pričela razvijati od zgoraj navzdol (Vidmar 2005, 135). Najprej so se izoblikovale univerze (terciarna stopnja) in sekundarna stopnja, ki sta se potem tudi nemoteno razvijali naprej, saj je bila v tistih časih potreba po izobraženem kadru v cerkvenih in posvetnih službah velika. Elementarna šola pa se je razvijala postopoma in precej dlje kot terciarna in sekundarna raven, da je prišla do te ravni osnovnih šol, kot jih poznamo danes (prav tam, 183–184). Srednjeveške univerze so tako združevale gimnazijo (sekundarno raven) in tudi osnovnošolski pouk (prav tam, 139). Bile so samozadostne korporacije, ki so združevale vse tri stopnje (prav tam, 184). Srednjeveške univerze so bile sprva cerkvene ustanove, z reformacijo in nastankom deželnih cerkva, ko so univerze začeli financirati deželni knezi, pa so postale državne ustanove, posledično se jim je spremenila notranja struktura vodenja, učiteljevanja itd. (prav tam, 143–144). Vse do 16. stoletja je bila univerza »samozadostna«, istočasno elementarna in nadaljevalna, z uveljavitvijo reformacije in novih šolskih oblik, predvsem gimnazij, pa je bila univerza prisiljena vzpostaviti neko strukturo in določiti svoj namen delovanja (prav tam, 163).

Kump v svojem članku poda dve vrsti razmerij med univerzo in državo: univerza kot kulturna institucija in univerza kot servisna služba. Ta dva koncepta sta zelo pomembna pri razpravah o odnosu med univerzo ter njenim notranjim delovanjem in družbo. Ko govorimo o univerzi kot kulturni ustanovi, gre za čisto pridobivanje znanja, porojeno iz radovednosti in ukaželjnosti, v drugem primeru pa gre za interesno pridobivanje znanja. Pomembne so tri razprave o značilnostih odnosa med državo in univerzo, in sicer je prva idealistična perspektiva (Rudy, 1984, Pritchard, 1990 v Kump), druga funkcionalistična (Trow, Nybom, 1991, Rothblatt & Wittrock, 1993 v Kump) in zadnja racionalistična (Bleiklie, 1997 v Kump).

Model univerze kot znanstveno-izobraževalne institucije, idealistično usmerjene k čistemu znanju, je v 19. stoletju zasnoval Humboldt. Temeljila je, vsaj na načelni ravni, na razumu, imela popolno akademsko svobodo in avtonomijo (do države), enotnost poučevanja in raziskovanja, njena vloga pa je bila produkcija socialnorazredne nevtralnosti ter univerzalne znanosti. Vendar se ni razvijala po načrtih, saj so se redni profesorji spremenili v javne

uslužbence, hrepeneče po zaslužku, interes raziskovalne funkcije pa se je spremenil v podjetniško in vojaško smer. Druga teoretična tradicija, ki je bolj instrumentalno usmerjena, temelji na ameriškem funkcionalizmu, razvije pa se v 20. stoletju pod vplivom ameriških sociologov. Funkcionalistična univerza zagotavlja tehnične poklice in bele ovratnike, šola delovno silo za večjo produktivnost in za višanje življenjskega standarda, s tem pa pospešuje modernizacijo družbe ter tehnološki in ekonomski razvoj. Je veliko bolj utilitarna, saj si v nasprotju z idealistično, ki temelji na nesebičnem prizadevanju za znanje, postavlja bolj praktična in temeljna vprašanja (Kump 1999).

Tretja, racionalistična perspektiva pridobiva na pomembnosti od petdesetih let dalje, saj je odločilna za oblikovanje politike visokega šolstva, ki postaja vse bolj množično. Racionalistične univerze so v primerjavi s prvima omenjenima modeloma že zelo utilitarne, njihov cilj je krepitev konkurenčnosti in rasti gospodarstev nacionalnih držav, ustvarjanje kadrov za državo in gospodarstvo ter širjenje dostopa naraščajočemu številu vse bolj raznolikih kandidatov za študij. Akademska dejavnost ima v tem pogledu dvojno vlogo – produkcijo znanja na najvišji kognitivni ravni ter delovanje v splošno korist oziroma širjenje znanja z načrtnim upravljanjem univerz (prav tam).

Iz zgodovinskega razvoja treh stopenj izobraževanja je torej razvidno, da se je tristopenjska šolska shema, ki jo poznamo danes, začela oblikovati pravzaprav od zgoraj navzdol, najprej s preoblikovanjem univerze, tedaj ko je določila svojo strukturo in namen delovanja. Iz same zgodovine razvijanja primarne, sekundarne, terciarne ravni lahko opazimo tudi, da so bile sprva vse tri stopnje izobraževanja pod močnim cerkvenim nadzorstvom, nato pa je sčasoma vajeti v svoje roke prevzela državna oblast (včasih ločena od cerkve, včasih povezana z njo). Sprva so bile izobraževalne institucije namenjene le višjim slojem, nato pa so postopoma postale dostopne širšim množicam. Dejstvo je, da se je izobraževalni sistem, ko je pristal v rokah države, začel razvijati bolj široko in se pričel razvejevati, pogosto tudi drobiti v številne discipline in specifična predmetna področja študija.

2.4 ZAPOSLOVANJE V EVROPI

Evropo so v 20. stoletju zaznamovali trije tipi zgodovinskega korporativizma; desni in levi korporativizem, ki sta bila v veljavi do 2. svetovne vojne, ter neokorporativizem. Predmoderne družbe so bile organizirane po poklicnih stanovih, katoliška cerkev pa je ideje korporativizma s pridom uporabljala in jih širila naprej (Lukšič 1994, 474). Obrtniški cehi iz srednjega veka so tipičen primer korporativne organiziranosti, kjer so v okviru njihovih

interesnih skupin regulirali cene, prodajo ter ustrezno izobražene pripadnike (Siegrist v Kramberger 1999, 141–142).

Po 2. svetovni vojni se je pojavil neokorporativizem, pri katerem je šlo za gospodarski tripartitni sistem, ki je bil pogojen z demokratičnostjo in je spodbujal socialne partnerje pri gospodarskih pogajanjih in upravljanju, kar je značilno tudi v današnjih časih (Stanojevič 2010, 107–108). Prve oblike socialnega partnerstva v evropskem prostoru so se pojavile v 2. polovici 19. stoletja v Avstriji, Nemčiji in Švici, po 2. svetovni vojni, ko je prišlo do razvoja industrijske družbe, pa so se oblike socialnega partnerstva širile po razvitih državah Zahodne Evrope in v 90. letih 20. stoletja dosegle tudi države Vzhodne in Srednje Evrope (Požun 2005, 241).

V začetku 20. stoletja so se v gospodarsko bolj razvitem delu pojavile prve organizirane oblike institucij, ki so skrbele za zaposlovanje, saj se je Evropa v tistem času že srečevala s cikličnimi, občasno zelo hudimi problemi brezposelnosti in pavperizacijo delavstva ter kmetstva (v ozadju je ciklični značaj gospodarske rasti kapitalističnega blagovnega gospodarstva, ki težko usklajuje količino množične produkcije blaga in storitev z anonimnim povpraševanjem). Po koncu 1. svetovne vojne je bila kot del Versajske mirovne pogodbe ustanovljena Mednarodna organizacija dela (*International Labour Organization*), ki je temeljila na socialni pravičnosti. Mednarodna organizacija dela (ILO) še danes deluje po temeljnem organizacijskem načelu, imenovanem tripartitnost, ki pomeni tesno povezavo in sodelovanje predstavnikov delavcev, delodajalcev in vlad, ki delujejo v interesu za izboljšanje socialne pravičnosti in razmer, v katerih se nahajajo delavci (Požun 2005, 242).

3 SLOVENSKI IZOBRAŽEVALNI SISTEM

3.1 ZGODOVINA ŠOLSTVA V SLOVENIJI

»Stara modra misel nas uči, da šolstvo ni vse, je pa začetek vsega« (Založnik 2006, 27). Na prvi pogled se mogoče zdi, da so šole obstajale že od nekdanj, vendar ko podrobneje pogledamo sam razvoj, opazimo, da se je šolski sistem, kakršnega poznamo danes, formiral šele v novejših časih. Drži pa dejstvo, da se je skozi stoletja izoblikoval in izpopolnil, da se danes nahaja v takšni obliki, kot ga poznamo sami.

Zgodovinski razvoj šolskega sistema v Sloveniji zaznamujejo splošne težnje v uvajanju izobraževalnih sistemov, o katerih smo spregovorili v prejšnjem poglavju, poleg tega pa je v

njem moč najti tudi več posebnosti, še zlasti lahko tu opozorimo na dolgotrajno odsotnost univerzitetnih programov in šol. V 10. stoletju se pojavijo prve srednjeveške šole na slovenskem ozemlju, imenovane stolne šole, ki so bile višje šole, locirane na sedežih škofij, namenjene predvsem izobraževanju redovniškega in duhovniškega naraščaja ter višjih slojev tedanje fevdalne družbe (Schmidt 1988, 17; Založnik 2006, 28). Združevale so elementarno stopnjo (primarne ravni) in določena poklicna znanja. Učence so učitelji hkrati poučevali branja in pisanja ter jih na drugi strani pripravljali na različne cerkvene in pozneje tudi meščanske poklice (prav tam). V obdobju protestantizma se je Primož Trubar zavzemal za ustanovitev osnovnih šol, namenjenih začetnemu poučevanju branja, pisanja, verouka in petja v slovenskem jeziku za vse otroke; a do uresničitve teh zamisli v praksi ni prišlo. V tem obdobju smo pridobili tudi t. i. stanovski šoli v Celovcu in Ljubljani, ki sta bili namenjeni izključno plemiškim sinovom in sta bili, v najvišjih razredih, približno na stopnji današnje gimnazije; vendar slednjega izraza kot takega takrat še niso poznali (Založnik 2006, 29). Iz tega je razvidno, da so se na slovenskem ozemlju prve oblike šolanja pričele že zelo zgodaj. A v 16. stoletju je bilo slovensko ozemlje tarča močne protireformacijske dejavnosti, tako da je bila stanovska šola v Ljubljani malo pred 1600 že odpravljena (trajala je od 1563 do 1598). Omenjeno protireformacijsko obdobje pa je za slovensko šolstvo pomembno predvsem iz vidika, da so se kot novost v okviru jezuitskih »višjih študijev«, ki so bili uvedeni že kmalu po ukinitvi stanovske šole (okrog leta 1598), prvič na našem ozemlju pojavile višje oziroma visoke šole, ki so služile kot priprava na univerzo (te so bile v Gradcu, na Dunaju idr.).

Pomembna prelomnica za osnovno šolstvo na slovenskem ozemlju je bila uvedba prvega uradnega šolskega zakona, imenovanega Terezijanski osnovnošolski zakon, ki je izšel leta 1774. Uvedel je splošno in obvezno šolanje za otroke, ne pa tudi enake osnovne šole, saj je bilo otrokom dovoljeno izostajati od pouka v času največjih poljskih del (prav tam). Osnovna šola je poznala tri tipe, in sicer trivialke (podeželske šole), glavne šole in normalke (Gabrič 2009a, 9). Terezijanski osnovnošolski zakon v letu 1805 nadomesti nov zakon, imenovan Politična šolska ustava, njegov poglobitni namen pa je poudarjanje vloge verouka in ponovna uvedba cerkvenega nadzorstva od krajevne do deželne stopnje. Šolski sistem, ki je bil uveden z omenjenim zakonom, z drugo besedo imenujemo tudi konkordatna šola in je uvedel tudi ponavljalne nedeljske šole, ki so predstavljale nekakšno podaljšanje šolske obveznosti (Založnik 2006, 29–32).

V času Ilirskih provinc 1809–1813 smo iz trojnega osnovnega šolstva (konkordatnega) za krajši čas prešli v enotno osnovno šolo, kar je bila na načelni ravni izjemna pridobitev, a je

zmanjkalo časa, da bi se polneje uveljavila. V tem obdobju se je nekoliko povečala vloga slovenščine kot učnega jezika, gimnazije so bile obravnavane kot nižja oblika srednjih šol, liceji pa kot višja. Prvi ravnatelj osnovne šole v Ljubljani, kasneje gimnazije, je bil Valentin Vodnik, ki je napisal tudi večino slovenskih učbenikov v tistem času. Enotna osnovna šola za vse brez izjem pa je bila uvedena šele 1869, takratni novi šolski zakon je prinesel tudi dva tipa ljudskih šol: občo ljudsko šolo in meščansko šolo, v katero so učenci vstopili po končanih petih letih osnovne šole (Založnik 2006, 32–34). Napovedana je bila tudi univerza, a do uresničitve ni prišlo.

Leta 1848 je prišlo do večjih sprememb tudi na področju srednjega šolstva, in sicer so z gimnazijsko reformo ukinili liceje – višje šole in njihove dvoletne filozofske študije, ki so dijake pripravljale za študij na univerzah v tujini (npr. v Gradcu in na Dunaju), priključili gimnazijam. Gimnazije so tako iz šestletnih postale osemletne, delile pa so se na štiriletne nižje in štiriletne višje gimnazije, končale pa so se z maturo in tako omogočale prehod na univerze. Takšen sistem gimnazij je v bistvu obveljal celo stoletje, vse do uvedbe osemletk leta 1958. Za šolanje tehniških in trgovskih kadrov pa se je pojavila nova oblika srednjih šol, imenovana realka oziroma realna gimnazija (Založnik 2006, 33).

V času Avstro-Ogrske, v drugi polovici 19. stoletja, je veljal politični sistem, ki je dajal prednost gospodarsko močnejšim narodom monarhije, kar je pomenilo, da je bil učni jezik v šolah večinoma nemški (Založnik 2006, 35). Na drugi strani pa je avstrijska politika naše dežele načrtno usmerjala v razvoj kmetijstva in ustvarjala kmetijske družbe, saj slovenske strokovne šole niso dosegle splošne avstrijske ravni in so posledično zaostajale tudi za razvojem gospodarstva v preostalih delih avstrijske monarhije (Govekar-Okoliš 2010, 108–110).

Po koncu 1. svetovne vojne, v okviru države SHS (država Slovencev, Hrvatov, Srbov), se je na okrnjenem slovenskem ozemlju odpravila nemščina kot učni jezik, leto kasneje je bila ustanovljena prva slovenska univerza v Ljubljani (Založnik 2006, 38; Gabrič 2009, 16). V času Aleksandrove šestojanuarske diktature pa so sprejeli novo šolsko zakonodajo, ki je uvedla splošno in obvezno osemletno osnovno šolo, kar za Slovence ni bila nobena novost (Gabrič 2009a, 16). V letu 1931 je prišlo do sprejetja šolskega zakona, ki je urejal meščanske šole, ki so postale štiriletne in imele tri smeri: obrtno-industrijsko, trgovsko in kmetijsko (Založnik 2006, 37).

V obdobju 2. svetovne vojne je bilo tedanje slovensko šolstvo na veliki preizkušnji, saj so okupatorji (nemški in madžarski) zasedli slovenska učiteljišča, pripeljali svoje učitelje, slovenščina pa je postala strogo prepovedana. Slovenci so bili v tem obdobju izpostavljeni močnemu ponemčevanju (Založnik 2006, 38). Šolstvo po 2. svetovni vojni je naletelo na največ sprememb v slovenski zgodovini šolstva. Ukinjene so bile vse zasebne in meščanske šole, verouk pa je postal neobvezni šolski predmet. Osnovne šole so z odlokom o obveznem osemletnem šolanju postale osemletne. Po končani obvezni osnovni šoli pa so se lahko vpisali v gimnazije, ki so bile po novem štiriletne. Pojavile so se tudi številne srednje strokovne šole, obrtne šole, delavski tehnikumi (Založnik 2006, 39–40).

Zanimiv je preskok, ki ga je slovenski narod naredil pri razvoju šolskega sistema in naraščanju povprečne izobrazbe v zadnjem stoletju; na začetku 20. stoletja smo imeli toliko uspešno opravljenih matur, kolikor se je ob koncu istega stoletja v Sloveniji uspešno zagovarjalo doktoratov znanosti (Gabrič 2009a, 19).

Slovenski izobraževalni sistem je bil skozi zgodovino izpostavljen tujim voditeljem, ki so ga oblikovali po svojih pravilih in načelih. Rdeča nit, ki je slovenski narod pripeljala do današnje izobraževalne ravni, pa je bila močna narodna zavest, ki so jo vseskozi krepile slovenske dežele, čeprav so bile vmes izpostavljene močnemu potujčevanju. Po osamosvojitvi države v letu 1991 je sledilo mnogo reform izobraževalnega sistema na vseh treh ravneh.

3.1.1 Poklicno izobraževanje v Sloveniji

Kot že omenjeno, je bil protestantizem v zgodovini slovenskega izobraževanja prvi mejnik, ki je ločil osnovno obvezno šolstvo od drugih oblik šolanja. V tem obdobju so se pojavile tudi stanovske šole, ki so bile namenjene poučevanju višjih slojev (plemičev), omogočale pa so prehod iz takratne ljubljanske in celovške stanovske šole na univerze. Nekateri avtorji so stanovske šole označili kot prve oblike poklicnih šol na slovenskem ozemlju, vendar so bile le-te zgolj nek izraz časa, ki je kazal na višji družbeni položaj in karierni interes družin učencev (Kramberger 1999, 53).

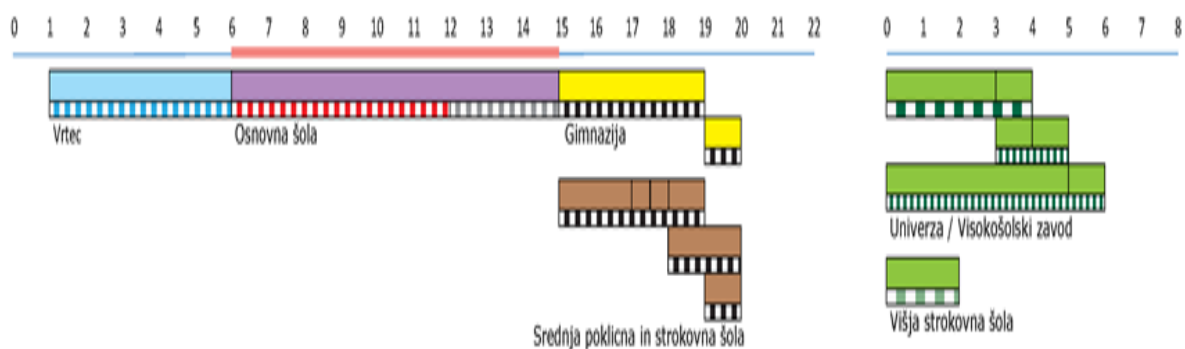
Šele v 20. stoletju, ko je v Sloveniji industrija najbolj napredovala, se je z rastjo trga dela pojavila potreba po strokovnem šolstvu in obrtnem usposabljanju, vendar tudi te vrste šol še niso bile poklicne šole v pravem pomenu besede, kot jih poznamo danes (prav tam). Po 2. svetovni vojni se je s širjenjem industrializacije pojavilo pomanjkanje strokovno usposobljenega kadra, zato je takratno Ministrstvo za industrijo in rudarstvo zasnovalo reformo, ki je zajemala ureditve strokovnega šolstva v industriji in rudarstvu. Reforma je

obsegala 3 stopnje izobraževanja; prva so bile triletno obrtne, industrijske šole in nižji razredi tehniških šol, druga stopnja so bile dveletne mojstrske šole in višji razredi tehniških šol ter umetniško-obrtniške šole, tretja stopnja pa je predstavljala visoke strokovne šole. V prvem desetletju po 2. svetovni vojni je izšlo še nekaj zakonov in predpisov, ki so urejali poklicno izobraževanje na slovenskem ozemlju (Zakon o vajencih, Uredba o vajencih in Uredba o strokovnih šolah), vendar se zaradi neskladij med šolsko in delovno sfero niso uspeli ohraniti do danes. S šolsko reformo 1957/58 se je odpravila delitev na nižje in srednje strokovne šole, leta 1967 pa so bile z Zakonom o srednjem šolstvu, namesto vajenskih in strokovnih šol, ki so vsebovale praktični pouk, vpeljane enotne poklicne šole (Tome 1998, 103–109).

Skratka, v precej kratkem obdobju si je Slovenija prizadevala za boljšo povezavo med poklicnim izobraževanjem in potrebami trga dela ter ustrezno usposobljenim kadrom. Temeljni problem sistema razvoja poklicnega izobraževanja v Sloveniji po 2. svetovni vojni je bil, da so bile reforme uveljavljene brez predhodne analize takratnega stanja. Prav tako ni bilo ustreznega medsebojnega sodelovanja med učitelji in podjetji, kar se je pokazalo v neustreznih kvalifikacijah, ki so jih posamezniki pridobili tekom izobraževanja.

3.2 ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI DANES

Slika 3.1: Zgradba slovenskega vzgojno-izobraževalnega sistema

Vir: Eurydice (2014).

Slovenski izobraževalni sistem danes pojmuje kot enoten sistem, sestavljajo ga primarna, sekundarna in terciarna stopnja. Osnovnošolsko izobraževanje je del primarne stopnje in je obvezno za vse otroke. Srednješolsko izobraževanje, ki se deli na nižje in srednje poklicne šole ter srednje strokovne in splošne srednje šole (splošne in strokovne gimnazije), pa predstavlja sekundarno raven. Višje strokovno izobraževanje uvrščamo v postsekundarno, a neterciarno izobraževanje. Zadnjo, terciarno raven pa sestavljata dodiplomska in podiplomska izobraževanje.

Ministrstva, ki so odgovorna za šolski oziroma izobraževalni sistem, v novi zakonodaji niso zelo stabilna; najmanj stabilni so tisti deli, ki naj bi skrbeli za postsekundarno in terciarno raven izobraževanja – včasih so, včasih pa niso samostojna ministrstva. Primarna in sekundarna raven sta ta hip (v letu 2015) v pristojnosti Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, terciarno raven pa ureja Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Slednje sodeluje tudi pri pripravi finančnega načrta za primarno, sekundarno in terciarno raven izobraževanja. Viri financiranja vključujejo javna sredstva, prispevke industrijskih združenj iz zbornic, plačila in provizije učencev, plačila staršev za storitve predšolske vzgoje, donacije in drugo (Eurydice 2015b).

Kakovost posameznih ravni izobraževanja je deloma odvisna od materialnih vlaganj. Slovenija tako največ javnih sredstev nameni za osnovnošolsko izobraževanje, in sicer 2,4 % BDP, za srednješolsko izobraževanje 1,2 % BDP in za terciarno izobraževanje prav tako 1,2 % BDP, predšolski vzgoji pa je namenjeno 0,5 % BDP (glej Prilogo A). Na podlagi nizkih vlaganj v srednješolsko izobraževanje, ki je pomembno za razvoj ustreznih poklicev, lahko sklepamo, da v Sloveniji ni ustrezne povezave izobraževalnih sistemov z gospodarstvom. Posledično prihaja do prenasičenosti visoko izobraženega kadra, ki ga slovensko gospodarstvo v trenutnih razmerah ne potrebuje, hkrati pa se povečuje stopnja brezposelnosti, ki po najnovjših podatkih znaša 9,1 % in je zelo blizu evropskemu povprečju, ki znaša 9,5 % (glej Prilogo B).

3.2.1 Predšolska vzgoja (ISCED 0)

Predšolsko vzgojo glede na mednarodno standardno klasifikacijo izobraževanja uvrščamo pod kriterij ISCED 0.

Predšolska vzgoja v Sloveniji ni obvezna in je enotna za vse otroke od 1. do 6. leta starosti, kar sovpada z začetkom obveznega šolanja. Odločitev o vpisu otroka v predšolsko vzgojo je prepuščena staršem samim, vendar se jih v Sloveniji zaradi visoke stopnje zaposlenosti obeh staršev veliko odloči za vpis v vrtec v času, ko so na delu (Tanštanonska 2014, 17). Otroci so razporejeni v dve starostni skupini, prvo sestavljajo malčki od 1. do 3. leta starosti, drugo pa otroci v starosti od 3 do 6 let. Vrtci lahko v skladu z dogovorom med starši in lokalnimi oblastmi ponujajo različne programe, od krajših, poldnevnikih do celodnevnikih, ki jih izvajajo vzgojitelji in njihovi pomočniki (prav tam).

Predšolska vzgoja je danes sestavni del izobraževalnega sistema v Sloveniji, od leta 1993 dalje je v domeni Ministrstva za šolstvo, ki zagotavlja kontinuiteto od predšolske vzgoje do

obveznega izobraževanja, danes pa je odgovorno tudi za nacionalno politiko, zakonodajni okvir in splošni program predšolske vzgoje. Lokalne skupnosti v skladu s potrebami lokalnega prebivalstva ustanavljajo javne vrtce, hkrati pa so odgovorne za izvajanje programov predšolske vzgoje (Eurydice 2015b).

3.2.2 Osnovnošolsko izobraževanje (ISCED 1–2)

Ureja ga Zakon o osnovni šoli (ZOs), ki predpostavlja, da osnovnošolsko izobraževanje izvajajo osnovne šole, šole s prilagojenim programom, glasbene šole ter zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, njihov cilj pa je zagotavljanje kakovostne splošne izobrazbe vsemu prebivalstvu (Zakon ZOs). Financira se iz javnih sredstev in je v skladu z Ustavo RS obvezno. Cilji osnovnošolskega izobraževanja pa so predvsem, da spodbudijo osebni razvoj, zagotovijo možnost, da si učenci skladno s svojimi sposobnostmi in interesi pridobijo ustrezno znanje in spretnosti (Tanštanonska 2014, 21).

Obvezno osnovnošolsko izobraževanje traja 9 let, kar je stopilo v veljavo s šolskim letom 1999/2000, zadnji programi osemletke pa so se iztekli v šolskem letu 2008/2009 (MIZŠ). Vpis v osnovno šolo poteka s šestim letom starosti, deli pa se na tri vzgojno-izobraževalna obdobja, in sicer traja prvo obdobje od 1. do 3. razreda, drugo obdobje od 4. do 6. razreda in zadnje, tretje od 7. do 9. razreda (Krek in Metljak 2011, 114). Učni načrt je predpisan s strani Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, znotraj tega okvirja pa so učitelji avtonomni pri svojih odločitvah glede poučevalnih metod, prilagajanja vsebin idr. (Eurydice 2015b).

64. člen Zakona ZOs določa, da učence v 6. in 9. razredu osnovne šole čaka obvezno nacionalno preverjanje znanja. V 6. razredu se preverja znanje slovenščine (ali italijanščine in madžarščine na narodno mešanih območjih) in prvega tujega jezika. V 9. razredu osnovne šole pa učence čaka preverjanje iz treh predmetov, in sicer slovenščine (ali italijanščine in madžarščine na narodno mešanih območjih), matematike, tretji predmet pa določi minister (ZOs, 64. čl.). Uspešno zaključena osnovna šola omogoča napredovanje v katerokoli srednjo šolo, bodisi poklicno bodisi splošno (gimnazija).

Slovensko osnovnošolsko izobraževanje glede na Mednarodno standardno klasifikacijo izobraževanja uvrščamo med kriterij ISCED 1 (primarna stopnja) in ISCED 2 (nižja sekundarna stopnja). V zadnjih letih je opaziti povečanje vpisa v osnovnošolsko izobraževanje, saj je bilo na začetku šolskega leta 2014/15 v izobraževanje vključenih 167.249 učencev, kar je za 2,5 % več kot v šolskem letu 2013/14 (glej Prilogo C).

3.2.3 Srednješolsko izobraževanje (ISCED 3)

Področje srednjega šolstva v Sloveniji ureja več zakonov, med najpomembnejšimi pa so: Zakon o gimnazijah, ki ureja izobraževanje v splošnih in strokovnih gimnazijah in je namenjen predvsem pripravi dijakov za nadaljnje šolanje na terciarni ravni; Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, ki ureja nižje in srednje poklicno izobraževanje ter srednje strokovno izobraževanje in ponavadi pomeni prehod iz srednje šole v zaposlitev; Zakon o maturi določa vsebino poklicne in splošne mature ter vse pravice in obveznosti kandidatov in pristojnih organov; Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ureja pogoje za opravljanje, način upravljanja in financiranja za poklicno, srednje strokovno in splošno izobraževanje; Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja skrbi za to, da so pravice navedenih skupnosti uresničene; Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami usmerja in določa način in obliko vzgoje ter izobraževanja (MIZŠ).

Sekundarno šolstvo je razdeljeno na dva večja sklopa, na splošno in poklicno izobraževanje. Del splošnega izobraževanja so gimnazije, ki so lahko splošne ali strokovne, zraven pa sodi tudi maturitetni tečaj, ki je priprava na splošno maturo in omogoča prehod na terciarno raven izobraževanja. Poklicno izobraževanje se deli na nižje poklicno izobraževanje, srednje poklicno izobraževanje, srednje strokovno izobraževanje in poklicno – tehniško izobraževanje. Posameznik se lahko na koncu odloči tudi za opravljanje poklicnega tečaja, s katerim je možen prehod na višjo ali visoko šolanje in pomeni dodatno leto izobraževanja (Tanštanonska 2014, 25).

O ustanavljanju in financiranju šol, sprejemanju in razmeščanju programov izobraževanja se odloča na nacionalni ravni, zato lahko rečemo, da je sistem srednjega šolstva centraliziran. Pri izbiri učnih vsebin, metod poučevanja, kadrovanju in ostalih zadevah imajo učitelji proste roke, torej so avtonomni pri svojih odločitvah (prav tam).

V zadnjih treh letih je opaziti padec vpisa v srednje šole, saj je bilo v šolsko leto 2013/14 vpisanih 76.714 dijakov, v šolskem letu 2014/15 pa se je vpis zmanjšal za 1,82 % (75.325 vpisanih dijakov). Ta trend je posledica zmanjšane vpisa v osnovne šole in padca števila prebivalcev v tej starostni skupini (glej Prilogo Č).

3.2.3.1 Splošno srednješolsko izobraževanje (ISCED 3)

Gimnazije predvidoma pripravljajo učence za nadaljnji študij. Trajajo 4 leta, učenci pa lahko izbirajo med:

- **klasično gimnazijo**, kjer je poudarek na humanističnih predmetih, sem spada učenje latinščine in možnost študija stare grščine,
- **tehnično gimnazijo**, kjer je poudarek na predmetih z različnih področij tehnike, torej izbirnih predmetih, kot so elektronika, mehanika, računalništvo, laboratorijsko delo, lesni inženiring itd.,
- **ekonomsko gimnazijo**, ki je specializirana za ekonomijo in nudi znanja s področja ekonomije, njenih zakonitosti, razvoja ter odgovarja na vprašanja sodobnega tržnega gospodarstva,
- **umetniško gimnazijo**, ki poučuje glasbo, ples, vizualno umetnost in dramske tečaje, torej omogoča izobraževanje v štirih umetniških smereh; glasbeni, plesni, likovni in dramsko-gledališki (Černoša 2012, 13–14).

3.2.3.2 Poklicno srednješolsko izobraževanje (ISCED 3)

Tabela 3.1: Značilnosti srednješolskega poklicnega in strokovnega izobraževanja

Vrsta izobraževanja	Nižje poklicno izobraževanje (NPI)	Srednje poklicno izobraževanje (SPI)	Srednje strokovno izobraževanje (SSI)	Poklicno-tehniško izobraževanje (PTI)
Namen	Pridobitev poklica za vstop na trg dela	Pridobitev poklica za vstop na trg dela	Pridobitev poklica za vstop na trg dela	Nadaljevanje šolanja v programih terciarnega izobraževanja
Šola	Srednja poklicna in strokovna šola	Srednja poklicna in strokovna šola	Srednja poklicna in strokovna šola	Srednja poklicna in strokovna šola
Trajanje	2-3 leta Zaključni izpit	3 leta Zaključni izpit	4 leta Poklicna matura	3+2 leti po končanem triletnem poklicnem programu Poklicna matura
Značilnost programa	-Učenci, ki zaključijo 7. razred devetletne šole, se lahko vpišejo -splošnoizobraževalni predmeti (30 % ur), strokovni modul (40 % ur), praktično usposabljanje pri delodajalcu (6 % ur)	Splošnoizobraževalni predmeti (28 % ur), strokovni moduli (28 % ur) in praktično usposabljanje pri delodajalcu (25 % ur)	Splošnoizobraževalni predmeti (40 % ur), strokovni moduli (25–30 % ur), praktično izobraževanje, delno pri delodajalcu (15 % ur)	Omogoča tistim s SPI izobrazbo pridobitev srednje strokovne izobrazbe
Prehod na višjo raven izobraževanja	Poklicno ali strokovno izobraževanje in nadaljnje izobraževanje	Poklicno tehniško izobraževanje	Visokošolski strokovni študij, višješolski strokovni študij, z dodatnimi izpiti iz splošne mature tudi univerzitetni študij	

Vir: Povzeto po Tanštanonska 2014; Krek, Metljak 2011, 225

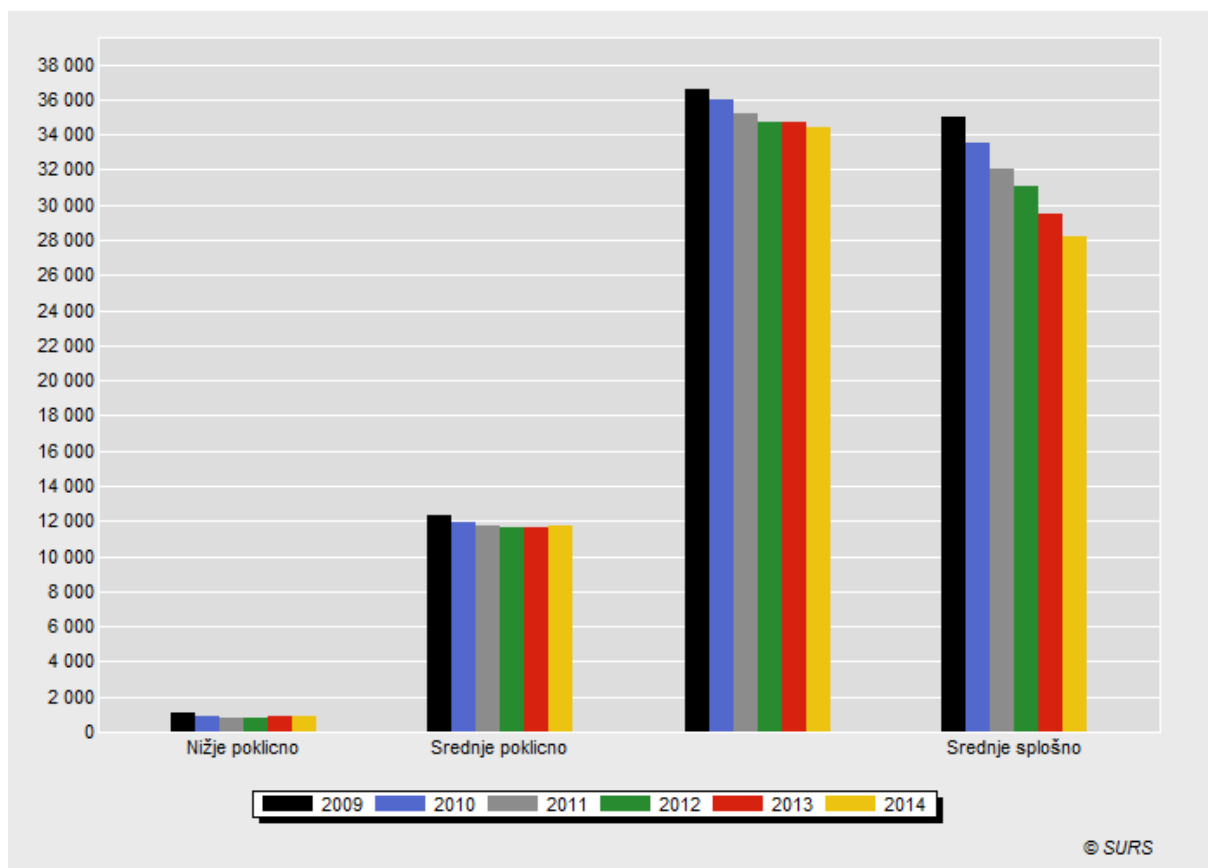
Nižje poklicno izobraževanje (NPI) praviloma traja od 2–3 leta in se zaključi z zaključnim izpitom. V program se lahko vpišejo učenci, ki so uspešno zaključili osnovno šolo ali osnovnošolsko izobraževanje po prilagojenem programu za otroke s posebnimi potrebami. Dijaki se lahko z uspešno opravljenim zaključnim izpitom vpišejo v programe srednjega poklicnega izobraževanja. Posebnost nižje poklicne ravni izobraževanja je, da se lahko vanj vpišejo učenci v 7. razredu osnovne šole, vendar se to do zdaj ni izkazalo kot ugodna možnost, saj se je v šolskem letu 2011/12 vpisal le 1 % učencev (Tanštanonska 2014, 29).

Srednje poklicno izobraževanje (SPI) traja 3 leta in se zaključi z zaključnim izpitom. Dijaki se lahko po uspešno opravljenem zaključnem izpitu vpišejo v ustrezne izobraževalne programe poklicno-tehniškega izobraževanja, ki šolanje podaljšajo za dve leti in se zaključijo s poklicno maturo; lahko pa po določenem številu let pristopijo k opravljanju delovodskega ali poslovodskega izpita (Krek in Metljak 2011, 250–254). Srednje strokovno izobraževanje (SSI) traja 4 leta in se zaključi s poklicno maturo. Pridobitev srednje strokovne izobrazbe omogoča nadaljevanje študija v programih višjega in visokega strokovnega izobraževanja. Pogoj pa je dodatno opravljen izpit iz predmeta splošne mature (prav tam).

Poklicno-tehniško izobraževanje traja 2 leti, zaključi pa se s poklicno maturo. Po končanem srednjem poklicnem izobraževanju (SPI) omogoča omenjeni program dodatni dve leti izobraževanja, kar je enakovredno štiriletnemu programu srednjega strokovnega izobraževanja. Izobraževanje se zaključi s poklicno maturo in omogoča vpis v višje in visoko strokovno izobraževanje, z dodatno opravljenim izpitom iz predmeta splošne mature pa odpira vrata v določene univerzitetne študijske programe (Krek, Metljak 2011, 225).

V Sloveniji obstaja malo programov, ki jih glede na Mednarodno standardno klasifikacijo izobraževanja uvrščamo med postsekundarno, a neterciarno raven (ISCED 4); mednje spadajo poklicni in maturitetni tečaj ter mojstrski, poslovodski ali delovodski izpit (Ivančič 2007, 49). Temeljna značilnost omenjenih programov je priprava za vstop na terciarno raven izobraževanja.

Slika 3.2: Vpis dijakov v srednješolsko izobraževanje

Vir: SURS

Zgornja slika prikazuje vpis dijakov v obdobju šestih let, iz katere je razvidno, da je še vedno največji problem srednješolskega izobraževanja vpis v nižje in srednje poklicne programe. V šolskem letu 2014/15 se je skupno vpisalo 75.325 dijakov, od tega je bil največji vpis zabeležen v srednji tehniški in strokovni program (34.451), sledile pa so mu srednje splošne šole (28.210), tj. gimnazije in strokovne gimnazije (glej Prilogo Č). Problem, ki se pojavi pri programih nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, ni le majhen delež vpisa, ampak tudi nizek odstotek dijakov, ki šolanje dokončajo. V šolskem letu 2013/14 je delež dijakov, ki so uspešno dokončali nižje in srednje poklicno izobraževanje, skupno znašal 17,8 %, srednje tehniško in drugo strokovno izobraževanje pa je uspešno zaključilo 42 % dijakov (glej Prilogo Č.1).

3.2.4 Višje strokovno izobraževanje (ISCED 5)

Višje strokovno izobraževanje ureja Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI) in je v slovenskem izobraževalnem okolju precej nov, saj je bil sprejet leta 2004 (ZVSI, 86. čl.). Zgodovinske predhodnice višjega strokovnega šolstva so bile nižje strokovne šole, ki so

pričele delovati v okviru Avstro-Ogrske v 2. polovici 19. stol. (Gabrič 2009b, 21). Med obema vojnama so to postale strokovne (ali meščanske) šole, ki so jih lahko obiskovali dijaki, poleg gimnazij, po končani obvezni štiriletni osnovni šol (Gabrič 2009b, 23). Višje strokovne šole, zlasti za učiteljske poklice, so nastajale v okviru SFRJ že kmalu po 1945, pospešeno pa je naraščalo njihovo število po šolskih reformah v letu 1958, na raznih tehniških področjih, ne samo za potrebe učiteljevanja, in to v okviru visokošolskih ali univerzitetnih zavodov (prav tam, 25). Večinoma so se vanje vpisovali že zaposleni in so imele neformalni status šol za večerni (izredni) pouk. Mnoge med njimi so kasneje svoje programe dopolnile v visoke strokovne in univerzitetne programe ter jih tudi institucionalno vključile v štiriletni visokošolski univerzitetni študij.

Prve višje strokovne šole po osamovojitvi, ki so jih organizirale kar srednje (strokovne) šole, pa so bile ustanovljene v šolskem letu 1996/97 za zadovoljevanje potreb nacionalnih in lokalnih gospodarstev. Gre za dveletne programe, ki so praktično naravnani in tesno povezani z delom, zato učenci večino učnega načrta uresničijo s praktičnim usposabljanjem v podjetju (Černoša 2012, 14–15). Kljub temu, da naj bi te šole dajale izhodne poklicne kvalifikacije na post-sekundarni, a še ne terciarni ravni, pa so v Sloveniji prisotna močna prizadevanja, da bi bil tudi ta študij upoštevan že kot prva stopnica za lažji prehod diplomantov na univerzitetno raven študija.

3.2.5 Visokošolsko izobraževanje (ISCED 6)

Visokošolsko izobraževanje je urejeno z Zakonom o visokem šolstvu (ZViS), ki je bil nazadnje spremenjen leta 2012. Izobraževanje je deljeno na tri študijske programe; študijski program prve stopnje (dodiplomski študijski program) ter na program druge in tretje stopnje (podiplomski študijski program). V okviru dodiplomskega študija se izvajata visokošolski strokovni in univerzitetni študij, na podiplomski ravni pa imamo na drugi stopnji magistrski študij, na tretji pa doktorski. S študijskim letom 2009/10 je bila končana vpeljava novih »bolonjskih« študijskih programov na vseh stopnjah. Dokončanje izobraževanja po starih študijskih programih pa bo mogoče do študijskega leta 2015/16 (Tanštanonska 2014, 38).

V zadnjih letih je opaziti zmanjšan vpis v programe dodiplomskega izobraževanja, in sicer je bilo v študijskem letu 2013/14 vpisanih 90.622 študentov, naslednje leto (2014/15) pa se je vpis zmanjšal na 83.699 (glej Prilogo D). Upadel je tudi vpis na programe višjega strokovnega izobraževanja. Na drugi strani pa lahko opazimo, da se je povečal vpis v podiplomske programe, v zadnjih šestih letih se je namreč podvojil, kar je verjetno posledica

tega, da mladi ne dobijo zaposlitve in se zatekajo v nadaljevanje študija, s tem ohranijo status študenta in posledično še vedno lahko opravljajo študentsko delo preko napotnice.

4 PREHOD IZ SREDNJIH POKLICNIH IN STROKOVNIH ŠOL V ZAPOSILITEV

Izobraževalni sistem Slovenije ni usklajen s potrebami trga dela, saj mu ne nudi ustreznih znanj in kadrov. Problem se pojavi, ker v času izobraževanja ne pridobimo ustreznih kvalifikacij, zgolj teoretične, ki nam niso v pomoč pri vstopu na trg dela, saj delodajalci zaposlujejo ljudi s primernimi kvalifikacijami in delovnimi izkušnjami. Problem pa je lahko tudi v hitrem spreminjanju slovenskega gospodarstva, zlasti po krizi v letu 2008: veliki sistemi se ukinjajo, prihaja do množični stečajev in podobno, s tem pa izginjajo številna (zahtevnejša) delovna mesta. Lahko bi rekli, da Slovenija na tem področju še vedno zelo zaostaja za evropskimi državami, saj nima ustreznega sistema, ki bi skrbel za usklajevanje ponudbe in povpraševanja na trgu dela ter hkrati poskrbel za večjo povezanost izobraževanja in trga dela. Prehod na trg dela iz posamezne ravni izobraževanja je v Sloveniji različen. Najkasneje se zaposlijo dijaki iz višje sekundarne ravni, saj v povprečju traja kar 9,8 meseca, da opravijo prehod na trg dela, kar pa nakazuje na dejstvo, da zaostajamo za evropskim povprečjem, ki znaša 7,4 meseca (glej Prilogo E).

Za spremljanje trga dela skrbita Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) in Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje (CPI). Prvi skrbi za posredovanje zaposlitev in svetovanje, drugi pa iz posredovanih podatkov ZRSZ pripravlja poklicne standarde ter zasnovano izobraževalnih programov, ki jih tudi posodablja v okviru poklicnega in strokovnega izobraževanja (Štarkl in drugi 2013, 8). Žal je vlada Republike Slovenije v letu 2013 opustila obvezno javljanje razpisanih delovnih mest ZRSZ, tako da je javni informacijski sistem o zaposlitvenih razmerah na slovenskih trgih dela in o naravi razpisanih delovnih mest odtlej bistveno osiromašen.

Zaradi neustrezne povezave izobraževalnega sistema in gospodarstva se vse več mladih s srednješolsko izobrazbo zateka v nadaljevanje študija. Delež vpisanih v nižje in srednje poklicne izobraževalne programe se je v zadnjih letih precej zmanjšal, delodajalci na drugi strani pa povprašujejo ravno po delavcih s srednjo poklicno izobrazbo, a vendarle se večji del srednješolcev izobražuje naprej (prav tam, 143). Lahko bi dejali, da je v Sloveniji postalo »moderno«, da se čim dlje izobražuje. Problem je tudi v zahtevnosti študija, ki je v zadnjih

letih upadla, posledično je velikemu deležu mladega prebivalstva omogočen prehod na terciarno raven, pri čemer pa se zavarujejo pred negotovostjo, ki jo prinaša trg dela.

4.1 POKLICNA SOCIALIZACIJA

Dandanes se pojavlja velika negotovost na področju zaposlovanja, ki je povezana s spremembami v poklicni socializaciji, ki povzročajo, da je oblikovanje poklicne identitete v sodobnih časih oteženo. Muršak pravi, da se poklicna socializacija začne oblikovati že med samim izobraževanjem posameznika in traja vso njegovo poklicno pot, na kateri oblikuje svoje stališče do dela. Poklicna identiteta na drugi strani pa je rezultat poklicne socializacije, ki je pokazatelj posameznikovega doživljanja sebe v odnosu do poklicnega dela (Muršak 2002, 74–76).

Iz tega je razvidno, da je poklicna identiteta za poklicno socializacijo zelo pomembna, saj delo, ki ga nekdo opravlja, vpliva na njegovo identiteto in posledično na njeno oblikovanje, kar se kaže tudi v procesu priprave na določeno delo. Lahko bi rekli, da je posameznikova zaposlitev eno od ključnih mest za vzpostavitev njegove identitete. Pri vsem tem pa igra ključno vlogo poklicna socializacija, ki pomaga to identiteto vzpostaviti.

Problem, ki se pojavlja v današnjih časih, je slabo usmerjanje mladih v zaposlitev na področja, kjer primanjkuje delovne sile in bi bile zaposlitvene možnosti boljše. Mladina je tako prepuščena lastnim presojam, v okviru izobraževalnih ustanov pa so jim na voljo le svetovalke, ki jim v primeru odličnih ocen svetujejo nadaljevanje šolanja v gimnazijskih (splošnih) programih, kar pa je posledica slabih povezav med izobraževalnimi ustanovami in potrebami na trgu dela.

Poznamo dva temeljna modela poklicne socializacije, na eni strani imamo vodeno oz. načrtno socializacijo, ki skuša v procese poklicne identitete in usposabljanja vključiti in kontrolirati čim več socializacijskih dejavnikov, na drugi strani pa nenačrtovano oz. spontano socializacijo, kjer je poudarek le na pridobivanju ustreznega znanja. Pri prvem modelu se del usposabljanja odvija v delovnem okolju, kjer gre za načrtno voden proces poklicne socializacije s pomočjo vzgojnih postopkov. Pri drugem modelu pa je vključevanje v delovno okolje nevedeno in nenačrtovano, pri čemer so posamezniki prepuščeni sami sebi (Medveš 1993). Slednje je značilno za slovenski izobraževalni sistem.

4.2 DUALNO IZOBRAŽEVANJE

Dualni sistem poklicnega izobraževanja je sistem, ki združuje teoretično znanje v okviru formalnega pridobivanja znanja v izobraževalnih institucijah in praktično usposabljanje v delovnem procesu. Učenec, ki se udeleži take vrste izobraževanja, pridobi status vajenca in sklene posebno obliko delovnega razmerja. Za učni načrt in potek dela pa sta hkrati odgovorna delodajalec in šola (Muršak 2002, 25).

V okviru evropskega programa Phare MOCCA (*Modernisation of Curricula, Certification and Assessment in Vocational Education for Youth and Adults*) so v Sloveniji naredili oceno elementov reforme poklicnega izobraževanja in usposabljanja v devetdesetih letih, ki je bil predstavljen v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju. Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju iz leta 1996 je torej določal okvire za t. i. dualno šolsko obliko izobraževalnih programov (Krek in Metljak 2011, 222). Sprva so v Sloveniji dualni sistem uvedli za 6 poklicev (avtomehanic, avtoklepar, mizar, zidar ...), nato pa so ga postopoma razširili še na druge poklice. Izobraževanje je potekalo pri delodajalcu (praktični del) in v poklicni šoli (teoretični del), ki sta bila enakopravna partnerja pri izvajanju izobraževalnega programa. S strani obrtne in gospodarske zbornice je bila sklenjena učna pogodba, s katero je učenec pridobil status vajenca. Vajenec je v šolskem letu približno 4 mesece prebil v šoli, preostali čas pa se je izobraževal pri delodajalcu. Za čas izobraževanja je vajencu pripadala nagrada, priznana pa mu je bila tudi zavarovalna doba v polovičnem obsegu trajanja izobraževanja (Medveš in drugi 2000, 28).

V letu 2006 so z razglasitvijo novega Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1) ukinili dualni sistem, kar se je odražalo na formalnosistemski ravni, ki je zavirala uvajanje alternacije v poklicno izobraževanje. Muršak je alternacijo opredelil kot obliko poklicnega in strokovnega usposabljanja, pri katerem pride do izmeničnega teoretičnega izobraževanja na eni strani in praktičnega usposabljanja na delovnem mestu na drugi (Muršak 2002, 74–76).

Medveš je podal kritično mnenje do ugotovitev stališč avtorjev Bele knjige o nezmožnosti uveljavljanja vajeništva ali neustreznosti dualnega sistema. Pravi namreč, da je Slovenija v velikem zaostanku glede poklicnega izobraževanja in usposabljanja v primerjavi z drugimi evropskimi državami (Medveš 2013, 16). Mnenja je, da imata vajeniški in dualni sistem izjemen pomen za reševanje težav v poklicnem izobraževanju. Predstavljata rešitev za poklicno izobraževanje mladih, ki živijo v bolj tveganih okoliščinah in ne uspevajo v

klasičnih oblikah izobraževanja. S tem ima v mislih nižje poklicne šole, ki imajo negativen prizvok, saj so po raziskavi iz Bele knjige ugotovili, da so skoraj vsi dijaki (99 %), vpisani v programe nižjega poklicnega izobraževanja, dijaki z lažjo motnjo v duševnem razvoju (Krek in Metljak 2011, 233). Iz tega je razvidno, da se učenci, ko zaključijo osnovno šolo, redkeje odločajo za nadaljevanje izobraževanja v nižjih poklicnih šolah že zaradi prepričanja o manjvrednosti programa.

Vajeniški in dualni sistem sta med drugim tudi učinkoviti obliki za izobraževanje redkih poklicev, ki jih ne moremo pridobiti s klasično izobrazbo. Lahko pa tudi učinkovito rešujeta problem tehnološkega zaostajanja šol v izvajanju delovnega usposabljanja (Medveš 2013, 20). Za padec dualnega sistema v Sloveniji je mogoče največ krivde pripisati sindikatom in delodajalcem, ki so bili raje usmerjeni v zniževanje stroškov, namesto da bi si prizadevali za nadaljnji kadrovski razvoj (Medveš 2013, 22). Posledično se danes na mesta redkih poklicev zaposluje ljudi z drugih smeri izobraževanja, ki v svoji osnovi sploh nimajo povezave z razpisanim delovnim mestom, velik pomen pa pripisujejo delovnim izkušnjam, ki bi jih te osebe lahko pridobile v obliki vajeništva, če bi se le-to ohranilo do danes.

Dualni izobraževalni sistem bi veliko pripomogel k izboljšanju slovenskega gospodarstva, saj bi z njegovo uvedbo konstantno sledili potrebam in spremembam trga dela. Mladi bi prehod iz izobraževanja v zaposlitev opravili bolj suvereno, vedoč, da imajo ustrezno praktično znanje in delovne izkušnje, delodajalci pa bi bili bolj vpeti v samo izobraževalno strukturo. V primeru boljšega poklicnega izobraževalnega sistema ter večjega sodelovanja med izobraževalno in zaposlitveno sfero bi se najverjetneje več mladih odločilo za poklicne smeri izobraževanja.

4.3 SOCIALNO PARTNERSTVO V SLOVENIJI

Za uspešno zaposlovanje potrebujemo učinkovit institucionalni sistem izobraževanja, ki podpira prehod v zaposlovanje. Za Slovenijo je značilen tripartitni socialni dialog, ki se izvaja v okviru socialnega partnerstva, ureja ga Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Socialni dialog se udejanja v Ekonomsko-socialnem svetu (ESS), ki se ukvarja s problematiko zaposlovanja, delovnih razmerij, ekonomsko politiko, s socialnimi pravicami idr., hkrati pa sodeluje tudi z Mednarodno organizacijo dela in ostalimi evropskimi institucijami. Ekonomsko-socialni svet je torej institucija, kjer se srečujejo socialni partnerji in se dogovarjajo o vprašanjih, povezanih z ekonomsko in socialno politiko (Pravila delovanja ESS 2007, čl. 1). Socialni partnerji v Sloveniji zastopajo interese delodajalcev, delojemalcev

in vlade. Interese delodajalcev predstavljata Gospodarska zbornica Slovenije in Obrtna zbornica Slovenije, predstavnike delojemalcev pa zastopajo sindikati (Dekleva 2000, 14–15).

Za Slovenijo je značilno nesorazmerje med potrebami gospodarstva na eni strani in stopnjo izobraženih ljudi na drugi, kar lahko ponazorimo skozi t. i. teorijo različic kapitalizma (VOC). Teorija različic kapitalizma obravnava dve veji tržnega gospodarstva, in sicer »koordinirano tržno gospodarstvo«, za katerega je značilna tesna povezava med trgom dela, izobraževalnim sistemom, državo, sindikati in delodajalci, kar igra ključno vlogo pri oblikovanju izobraževalnih sistemov in politiki zaposlovanja. Tipična predstavnica te vrste kapitalizma je Nemčija. Druga veja tržnega gospodarstva, katerega tipični predstavnik so ZDA, pa je »liberalno tržno gospodarstvo«, za katerega je značilna slaba povezava oziroma ločitev trga dela in kapitala, poudarek je tudi na splošni izobrazbi in tekmovalnih odnosih na trgu, kjer inovacije izhajajo iz hitrega prilagajanja novim tržnim pogojem (Hall in Soskice 2001, 8–9). Slovenijo v teoriji uvrščamo med koordinirano tržno gospodarstvo, vendar realno zelo zaostaja za usklajenim povpraševanjem in ponudbo na trgu dela, čigar tipična predstavnica je Nemčija. Ključen problem v Sloveniji je slabo razvit oziroma oblikovan sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki v razvitih koordiniranih tržnih gospodarstvih predstavlja ključno vlogo za učinkovito povezavo izobraževalnega sistema s politiko zaposlovanja.

Vehovar pravi, da je v Sloveniji gospodarstvo razvojno blokirano, kar se kaže v neskladju potreb gospodarstva z dano slabo izobraževalno in zaposlovalno politiko. Pojavlja se nesorazmerje med deležem vpisanih dijakov v poklicne, strokovne in splošne izobraževalne programe, na drugi strani pa izjemno povečan vpis v univerzitetne študijske programe, ki so za razvojno blokirano gospodarstvo nepotrebni, saj slednje ne potrebuje visoko izobraženega kadra (Štarkl in drugi 2013, 135).

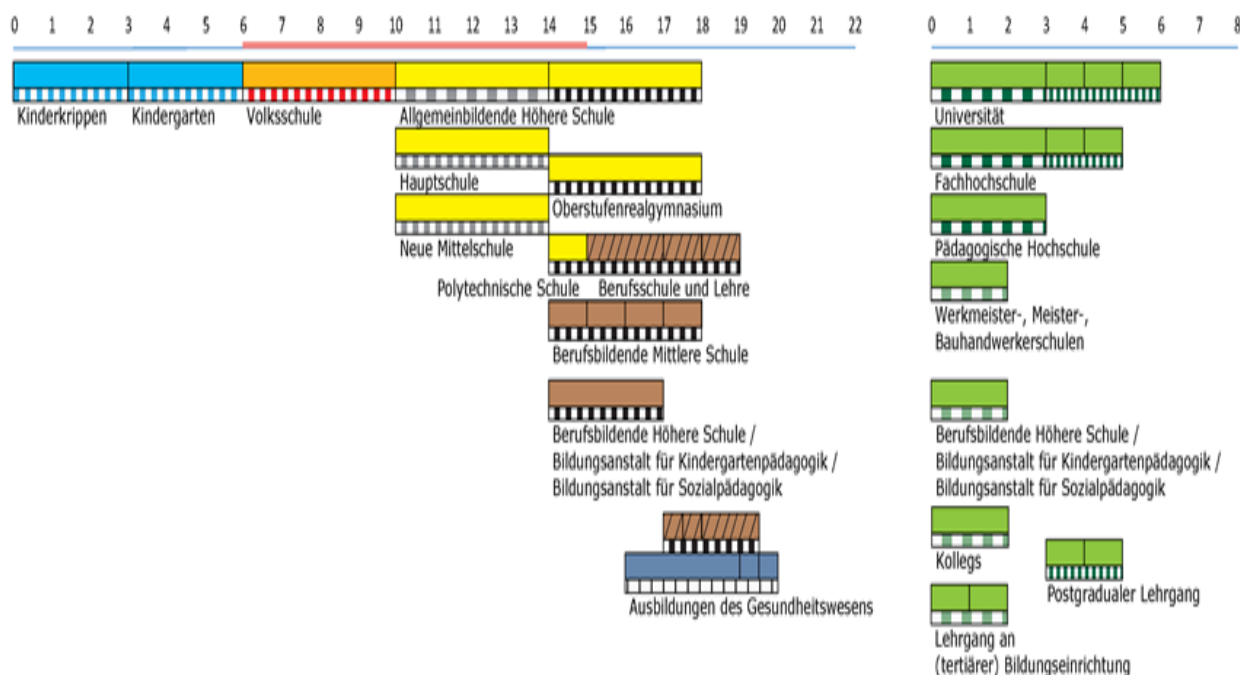
Iz tega je razvidno, da zaradi slabo delujoče, nepovezane izobraževalne in zaposlovalne politike v Sloveniji gospodarstvo zaostaja v razvoju. Sindikati in delodajalci ne najdejo skupne besede, stremijo k zniževanju stroškov in bolj malo naredijo na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki bi zagotovilo ustrezne poklice in s tem izboljšalo slovensko gospodarstvo. Povečuje se delež visoko izobraženega kadra, ki ga oslABLJENO, blokirano gospodarstvo v danih razmerah ne potrebuje, posledično pa je vrednost visoko izobraženega kadra vsako leto vredna manj.

5 AVSTRIJSKI IZOBRAŽEVALNI SISTEM

V tem delu diplomskega dela bom podala primerjavo slovenskega in avstrijskega izobraževalnega sistema ter opredelila podobnosti in razlike. Avstrija se po številnih mednarodnih raziskavah OECD, Eurydice uvršča v sam vrh po kvaliteti izobraževanja v primerjavi z ostalimi evropskimi državami. Njihov sistem, kot ga poznamo danes, je bil načrtan že v zgodnjih letih prejšnjega stoletja. Kljub številnim zgodovinskim premikom pa so ga uspeli še dodelati in izboljšati.

Avstrija ima zelo močno povezano sfero izobraževanja in trga dela, zato ima posledično dobro razvito gospodarstvo in hkrati nizek odstotek brezposelnih, ki po zadnjih podatkih znaša 5,8 % (glej Prilogo B). V času nenehnega tehnološkega spreminjanja je pomembno, da izobraževalni sistem sledi spremembam in potrebam na trgu dela ter se jim ustrezno prilagaja. Treba je graditi na vzajemnem odnosu med izobraževalnim sistemom in trgom dela. Ravno Avstrija je dober primer prakse, kjer se delodajalci že zgodaj vključujejo v izobraževanje in ga s svojimi prispevki izboljšajo, obenem pa dobijo ustrezno usposobljen kader, ki ga lahko po koncu šolanja tudi zaposlijo brez dodatnih stroškov uvajanja. Menim, da bi se Slovenija lahko bolj zgledovala po avstrijskem sistemu in na tak način zmanjšala odstotek brezposelne mladine, ki se zateka v nadaljevanje šolanja, ker ne dobi ustrezne zaposlitve.

Slika 5.1: Avstrijski vzgojno-izobraževalni sistem

Vir: Eurydice (2014).

5.1 KRATEK PRIKAZ AVSTRIJSKEGA RAZVOJA IZOBRAŽEVANJA

V obdobju 16. stoletja, času protestantizma, so v avstrijskih šolah prevladovali protestantske šole učenosti (gimnazije), ki so se imenovale stanovske šole (*Landschaftsschulen*). Takrat najpomembnejša stanovska šola v habsburških dednih deželah je bila v Gradcu in na Štajerskem, njena organizacija ter ureditev pa sta bili vzor za ostale stanovske šole po Avstriji (Vidmar 2005, 121). V začetku 18. stoletja pa je cesar Karel VI. izdal Odlok o ureditvi in organizaciji gimnazije pod državni nadzor, saj sekundarno šolstvo, ki so ga vodili jezuiti, ni več zadovoljevalo takratnih potreb in zahtev (Schmidt 1988, 140–141).

Lahko bi dejali, da začetki državnega izobraževanja v Avstriji segajo v obdobje razsvetljenega absolutizma (2. polovica 18. stoletja), saj so bili v tem obdobju razpuščeni jezuiti, habsburški monarhiji pa so vladali Marija Tereza in njeni sinovi. Prve javne (primarne) šole so bile uvedene z izobraževalno reformo Marije Terezije leta 1774. Ta zakon je odredil, da obvezno izobraževanje traja 6 let, čeprav ta zahteva v praksi ni bila izpolnjena. Temelji za moderen izobraževalni sistem Avstrije so bili predstavljeni v 19. stoletju (Achs 1990, 7).

Prvo urejeno in natančno strukturirano poklicno usposabljanje v Avstriji je bilo cehovsko poklicno usposabljanje, ki je svojo strukturo ohranilo vse do 19. stoletja. Nato je prišlo do ekonomskih in političnih sprememb, zavzemanje za liberalno ekonomsko filozofijo pa je spodkopalo pomen uporabe nekdanjih cehov. Začeli so ustanavljati nedeljske šole, ki so služile kot dopolnilno usposabljanje, ki je potekalo že med tednom, od leta 1897 pa so jih morali obiskovati vsi vajenci. Z razmahom industrijske revolucije v 19. stoletju in posledično korenitimi gospodarskimi spremembami se je povečala potreba po oblikovanju ustreznega šolskega sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja v posameznih pokrajinah, slednje pa je zagotovilo ustrezno usposobljene mlade ljudi za regionalni trg dela. Pomemben pečat v avstrijskem poklicnem šolstvu, ki je opazen še danes, je pustil Armand Freiherr von Dumreicher, ki je zasnoval in izvedel celotno prenavo avstrijskega poklicnega šolstva, ki se je v veliki meri ohranila do danes (Piskaty in drugi 2000, 35–38).

V času 2. svetovne vojne je bila Avstrija izpostavljena fašističnim režimom, ki so zavirali obetaven razvoj šolstva. Po 2. svetovni vojni je bilo namreč uničenih več sto šol, posledično pa je bilo izobraževalno področje zelo prizadeto. Največjo nevarnost v takratnih časih je za Avstrijo predstavljala zapuščina nacionalnega socializma, saj so bili ideali demokratične družbe v šolah za več kot deset let prepovedani. Z ustanovitvijo druge republike sta se dve veliki politični stranki Avstrije (ÖVP – avstrijska ljudska stranka in SPÖ – avstrijska socialna

stranka) pogajali za ustanovitev novega izobraževalnega sistema, vendar zaradi prevelikih razlik nista prišli do skupne točke. To se je zgodilo v letu 1962, ko so sprejeli Zakon o organizaciji šolstva (*Schulorganisationsgesetz*), ki je bil pravna podlaga za celoten šolski sistem in je določal, da je za vsako spremembo na področju izobraževanja potrebna dvotretjinska večina (Achs 1990, 8–9).

5.2 ORGANIZACIJA IZOBRAŽEVANJA V AVSTRIJI DANES

Avstrija je v skladu z zvezno ustavo iz leta 1920 parlamentarna demokratična republika, ki jo sestavlja 9 zveznih dežel, in sicer Gradiščanska, Koroška, Spodnja Avstrija, Salzburg, Štajerska, Tirolska, Zgornja Avstrija, Dunaj in Predarlška. Od leta 1955 je članica Evropske unije. Avstrijski zvezni parlament je sestavljen iz dveh osrednjih teles, na eni strani imamo Nacionalni svet (*Nationalrat*), na drugi strani pa Zvezni svet (*Bundesrat*) (Archan in Mayr 2006, 7). Strukturo avstrijskega sistema izobraževanja in usposabljanja sestavlja kompleksna mreža oblikovanja politik. V državnem svetu je, od sprejetja Zakona o organizaciji šolstva, potrebna dvotretjinska večina, da pride do uvedbe sprememb na področju šolstva, ki je v Avstriji skoraj na vseh ravneh javno (OECD 1995, 13).

Ministrstva, ki pokrivajo različna področja avstrijskega izobraževalnega sistema, so:

Zvezno ministrstvo za šolstvo in ženske zadeve (Bundesministerium für Bildung und Frauen, BMBF) je najvišji nadzorni organ za primarno in sekundarno izobraževanje, hkrati pa je odgovorno tudi za usposabljanje vzgojiteljev ter strokovno izobraževanje učiteljev na univerzi.

Zvezno ministrstvo za znanost, raziskave in gospodarstvo (Bundesministerium für Wissenschaft, Forschung und Wirtschaft, BMWFW) je najvišji nadzorni organ za javne in zasebne univerze, univerze uporabnih znanosti, odgovorno pa je tudi za usposabljanje na delu znotraj dualno organiziranega vajeniškega sistema.

Zvezno ministrstvo za zdravstvo (Bundesministerium für Gesundheit, BMG) je nadzorni organ za izobraževanje in usposabljanje v zdravstvenem varstvu.

Zvezno ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo, okolje in vodno gospodarstvo (Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft,

BMLFUW) je zadolženo za vzdrževanje in kadrovanje višjih šol na ravni kmetijstva in agrikulture, kar spada v pristojnost vsake zvezne dežele posebej.

Zvezno ministrstvo za družino in mlade (Bundesministerium für Familien und Jugend, BMFJ) je zadolženo za brezplačen prevoz in program učbenikov.

Zvezno ministrstvo za delo, socialno varnost in zaščito potrošnikov (Bundesministerium für Arbeit, Soziales und Konsumentenschutz, BMASK) je zadolženo za izboljšanje razmer na trgu dela za osipnike ter podporo za nadaljnje usposabljanje le-teh in zaposlitev.

Zvezno ministrstvo za promet, inovacije in tehnologijo (Bundesministerium für Verkehr, Innovation und Technologie, BMVIT) je odgovorno za financiranje raziskav, tehnologij in inovacij.

(Eurydice 2015a)

Kot lahko vidimo, je za avstrijski izobraževalni sistem zelo dobro poskrbljeno, saj ga ureja kar 7 ministrstev, vsako izmed njih pa je odgovorno za posamezno smer izobraževanja ter ostala področja. Avstrija med drugim stremi k odpravi socialnih ovir za izobraževanje, tako vsem učencem na primarni in sekundarni ravni zagotavlja brezplačne učbenike in prevoz tistim šolarjem, ki bi se morali v šolo voziti zaradi oddaljenosti (Lipušič in Čehovin 1994, 8). Formalne izobraževalne institucije v Avstriji, od primarne do terciarne ravni, so financirane pretežno iz državnih sredstev (Eurydice 2015a). Avstrija predšolski vzgoji nameni najmanj sredstev, in sicer 0,5 % BDP, primarni izobraževalni ravni je namenjen 1 % BDP, sekundarni 2,6 % BDP in terciarni 1,5 % BDP (glej Prilogo A). Iz tega je razvidno, da Avstrija največ sredstev nameni za razvoj sekundarne ravni izobraževanja. Avstrijsko gospodarstvo je tako preskrbljeno z ustreznimi poklici, stopnja brezposelnosti pa je, kot že zgoraj navedeno nizka, saj se nahaja precej pod evropskim povprečjem, ki znaša 9,5 % (glej Prilogo B).

5.3 PREDŠOLSKA VZGOJA (ISCED 0)

V Avstriji je tradicionalna oblika predšolske vzgoje vrtec (*Kindergarten*), kjer skrbijo za otroke med 3. in 6. letom starosti. Otroci, mlajši od treh let, obiskujejo jasli, ki so oblika igralnih skupin, kjer je bistvena dejavnost varovanje in negovanje otrok. Predšolska vzgoja ni obvezna, saj se lahko starši sami odločijo, ali želijo, da njihov otrok obiskuje vrtec. Glavni cilj predšolske vzgoje v Avstriji je spodbujanje vseh vidikov otrokovega osebnojnega razvoja in priprava na obvezno šolanje na primarni ravni (Piskaty in drugi 2000, 30).

Predšolsko vzgojo v Avstriji urejata dve ministrstvi, in sicer Zvezno ministrstvo za šolstvo in ženske zadeve, ki je odgovorno za izobraževanje pedagogov, ki delajo v vrtcih. Na drugi strani Zvezno ministrstvo za družino in mlade ureja zakonsko podlago, družinske dodatke in ugodnosti otroškega varstva, deželne vlade pa imajo v rokah polno odgovornost pri odločitvah organizacije, ureditve in financiranja predšolske vzgoje in varstva. V Avstriji je bilo od septembra 2010 dalje uvedeno obvezno obiskovanje vrtca za petletne otroke, vsaj štirikrat na teden. V želji po udeležbi petletnikov v programe predšolske vzgoje je zvezna vlada zmanjšala finančno breme staršev in zagotovila sredstva, ki omogočajo petletnikom brezplačen obisk vrtca (Eurydice 2015a). S tem ukrepom so želeli omogočiti vsem otrokom enake možnosti socializacije in vključitve v nadaljnji obvezni izobraževalni sistem.

5.4 PRIMARNA RAVEN IZOBRAŽEVANJA (ISCED 1)

Splošno obvezno izobraževanje se v Avstriji začne s 1. septembrom pri starosti 6 let. Področje primarne ravni izobraževanja ureja Zakon o organizaciji šole (*School Organisation Act*). Osnovna šola (*Volksschule* – ISCED 1) na prvi stopnji zagotavlja osnovnošolsko izobraževanje za vse in traja od 1. do 4. razreda. Otrokom nudi osnovno šolanje socialnih, čustvenih, intelektualnih in fizičnih vidikov njihove osebnosti (OECD 1995, 15). Učitelji v avstrijskih osnovnih šolah so javni uslužbenci posameznih zveznih dežel, lokalne oblasti pa so skrbniki osnovnih šol, ki so odgovorni za šolske prostore in organizacijski proračun. Učni načrt odredi Zvezno ministrstvo za šolstvo in ženske zadeve na podlagi Zakona o organizaciji šolstva in je zelo sistematizirano, saj zajema veliko področij, ki jih morajo učenci osvojiti na svoji izobraževalni poti (Eurydice 2015a).

5.5 SEKUNDARNA RAVEN IZOBRAŽEVANJA

Sekundarna raven izobraževanja se v Avstriji deli na 3 področja, in sicer nižja sekundarna raven (ali drugo osnovnošolsko obdobje), višja sekundarna raven in postsekundarna, a neterciarna raven. Učni načrt je predpisan v Zakonu o organizaciji šolstva in vsebuje splošna določila, posamezne šole in dežele pa lahko določajo podrobnosti izobraževanja, vse dokler je ta v okvirih načrta, ki ga je objavila vlada (Piskaty in drugi 2000, 43).

5.5.1 Nižja sekundarna raven (ISCED 2)

Po končani štiriletni osnovni šoli se lahko učenci šolajo na treh različnih programih nižje sekundarne ravni. Izobraževanje na nižji sekundarni ravni tako poteka med 5. in 8. razredom in obsega naslednje programe: novo srednjo šolo (*Neue Mittelschule*), ki je v veljavi od leta 2008/09, glavno šolo (*Hauptschule*), ki je različica nižje srednje šole in poleg splošnega

znanja učence pripravljajo na poklicno življenje ali pa jih usmeri v nadaljevanje izobraževanja na srednjih višjih šolah. Poznamo pa še splošnoizobraževalno višjo šolo nižje stopnje (*Allgemein bildende höhere Schule or AHS-Unterstufe*), ki ponuja klasično usmerjeno izobraževanje v nadaljnji študij na višji ravni in je oblika nižje gimnazije (Eurydice 2015a).

5.5.2 Višja sekundarna raven (ISCED 3)

Izobraževanje na višji sekundarni ravni poteka med 9. in 13. razredom srednje šole in je sestavljeno iz splošne in poklicne izobraževalne smeri.

Splošna veja obsega poklicnoizobraževalne višje šole (*Berufsbildende höhere Schule – BHS*), ki trajajo 5 let in nudijo dvojno kvalifikacijo, na eni strani omogočajo nadaljevanje študija na univerzi, hkrati pa usposabljaajo za poklic. Najpogostejša področja, za katera se učenci usposabljaajo, so gradbeništvo, lesna industrija, marketing, management, kmetijstvo idr. (Eurydice 2015a). V okviru teh šol delujejo t. i. vadbena podjetja (*Übungsfirmen*), ki ustvarijo pogoje delovanja realnega podjetja. Na ta način ponudijo učencem možnost, da svoje pridobljeno znanje uporabijo v realnih poslovnih situacijah (Piskaty in Elsik 2000, 44). Del splošne izobraževalne veje pa so tudi splošnoizobraževalne višje šole (*Allgemein bildende höhere Schule or AHS-Oberstufe*), na katere se lahko vpišejo učenci iz nižje splošne ravni srednjega izobraževanja (*AHS-Unterstufe*). V obeh primerih splošne izobraževalne ravni višjega sekundarnega izobraževanja se šolanje zaključijo z maturo (prav tam).

Poklicno izobraževalno vejo višje sekundarne ravni izobraževanja sestavljajo tri vrste poklicnih šol, in sicer politehnične šole, srednje poklicne in poklicne šole z vajeništvom. Enoletne politehnične šole (*Polytechnische Schule*) so namenjene tistim, ki nadaljujejo šolanje v *Berufsschule* ali pa želijo zaključiti izobraževanje in prestopiti v sfero dela. So del 9. razreda nižje sekundarne ravni izobraževanja in nudijo poklicno svetovanje, splošno izobraževanje in pripravo na poklic. Poklicne šole z vajeništvom (*Berufsschule und Lehre – Duale Ausbildung*) omogočajo nadaljevanje izobraževanja dijakom iz politehničnih šol in delujejo po dualnem sistemu, pri katerem poteka teoretično usposabljanje v šolskem okolju, praktično pa v obliki vajeništva v različnih organizacijah. Poznamo pa še srednje poklicne šole (*Berufsbildende mittlere Schule – BMS*), ki potekajo od 9. do 12. razreda srednje šole in nudijo osnovna strokovna znanja in spretnosti (prav tam).

Višja sekundarna raven ima tudi tri tipe višje akademske sekundarne šole, in sicer splošne gimnazije (*Gymnasium*), realne gimnazije (*Realgymnasium*) in realne gimnazije gospodarske smeri (*Wirtschaftskundliches Realgymnasium*). Pri *Gymnasium* je poudarek na latinščini, od

5. razreda dalje pa se učijo grščino ali drugi tuj jezik. Realne gimnazije imajo v učnem načrtu več matematike in od 5. razreda dalje latinščino ali drugi tuj jezik. Realne gimnazije gospodarske smeri pa imajo prav tako od 5. razreda dalje drugi tuj jezik ali latinščino, poleg tega pa je poudarek na ekonomiji gospodinjstva in prehrani ter poglobljenem znanju zemljepisa in gospodarskih ved. Avstrijski izobraževalni sistem pozna tudi poklicne gimnazije (*Oberstufenrealgymnasium*), pri katerih gre za poklicni tip splošne srednje šole (prav tam).

5.5.3 Postsekundarna, a neterciarna raven (ISCED 4)

Postsekundarna, a neterciarna raven obsega šole ter druge programe izobraževanja in kvalifikacije v naprednih ravneh zdravstvenih poklicev. Sem spadajo tudi pripravljalni tečaji (*Vorbereitungslehrgänge*) za diplomante pripravništva, nadaljevalni tečaji za vpis in diplomski izpit (*Aufbaulehrgänge zur Reife- und Diplomprüfung*) za diplomante tehničnih in poklicnih šol ter visokošolski izpit (*Berufsreifeprüfung*), ki je posebna oblika maturitetnega izpita, ki omogoča neomejen dostop na univerzo (Eurydice 2015a).

5.6 TERCIARNA RAVEN IZOBRAŽEVANJA (ISCED 5 in ISCED 6)

V letu 2002 so v Avstriji sprejeli nov zakon, imenovan Zakon o univerzah (*Universitätsgesetz*), ki je uredil novo razmerje med univerzami in državo. Univerze so še vedno državne institucije, država jih še naprej financira, vendar so popolnoma avtonomne v smislu njihovih statotov, notranjih zadev in učnih načrtov. Ta zakon so v naslednjih letih dopolnili in določili še nekaj novih smernic za izboljšanje izobraževanja.

Visokošolsko izobraževanje v Avstriji poteka na 22 javnih univerzah, 21 univerzah, ki posredujejo znanstveno zasnovano poklicno znanje (*Fachhochschule*), na 13 privatnih univerzah in 17 univerzah za izobraževanje učiteljev (*Pädagogische Hochschulen*). Sprejem na univerzitetni program prve stopnje je mogoč s potrdilom višje sekundarne šole (*Reifezeugnis*) ali s posebnim univerzitetnim izpitom, imenovanim *Studienberechtigungsprüfung* ali *Berufsreifeprüfung*. Na podlagi zadnjih dveh opravljenih izpitov je omogočen prehod na univerzo z vseh poklicnih šol (Eurydice 2015a).

Študijsko leto se na univerzah začne s 1. oktobrom, konča pa se s 30. septembrom, sestoji iz zimskega in poletnega semestra, ostale podrobnosti pa lahko institucije določijo same. Terciarna raven je razdeljena na programe prve (diplomski študij), druge (magistrski študij) in tretje stopnje (doktorski študij), ne nudi pa višješolskega izobraževanja na omenjeni stopnji. Izobraževanje se izvaja na naslednjih institucijah: javne univerze, univerzitetni center za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje v Kremsu (*Donau Universität Krems*), univerze

uporabnih znanosti (*Fachhochschulen, FHS*), zasebne univerze in univerze za izobraževanje učiteljev (*Pädagogische Hochschulen, PHS*) (prav tam).

Univerze so v letu 2011/12 prvič uvedle t. i. orientacijsko poskusno obdobje, v katerem ta faza zajema od 4 do 30 kreditnih točk, traja en semester, v katerem morajo študentje opraviti vsaj dva izpita. S tem so želeli doseči, da študentje opravijo to poskusno obdobje, da sploh lahko nadaljujejo s programom in zares pokažejo zanimanje za študij ter se ne vpisujejo le zaradi statusa. Veliko avstrijskih univerz ima karijerne centre, kjer študentom nudijo podporo za poklicno orientacijo, iskanje prve zaposlitve in oblikovanje poklicnih omrežij.

Za sprejem v magistrski program je potreben uspešen zaključek dodiplomskega študija, diplome iz univerze uporabnih znanosti ali kakega drugega enakovrednega programa na visokošolski stopnji (prav tam).

5.6.1 Univerza za znanstveno zasnovano poklicno znanje (ISCED 5)

Zakon o znanstvenem poklicnem znanju (*Fachhochschul-Studiengesetz, FHStG*) je ustvaril možnost za vzpostavitev praktično usmerjenega študija tudi na visokošolski ravni. Študijski programi tako ponujajo znanstveno in poklicno usmerjene tečaje na visokošolski ravni. Izobraževanje je namenjeno usposabljanju študentov za pridobitev ustreznih poklicnih kvalifikacij, ki jim omogočijo realne možnosti za opravljanje danega poklica ob vstopu na trg dela (Tritscher-Archan 2009, 35). Posebnost *Fachhochschulen* je, da njihovi programi niso vezani na določeno institucijo, ampak lahko različne ustanove izvajajo t. i. *Fachhochschule* programe po predhodnji akreditaciji (OECD 1995, 31).

Dekani univerz se redno sestajajo s socialnimi partnerji in posameznimi družbami za izmenjavo idej. V bistvu se Avstrija ponaša s preizkušenim in testiranim modelom socialnega partnerstva. Vključeni so tako predstavniki zaposlenih (delavska zbornica, sindikati) in delodajalcev (Avstrijska gospodarska zbornica, Združenje avstrijske industrije) kot tudi strokovnjaki iz univerz. V razpravah postavljajo mejnike in aktualne dogodke vključno s terciarno izobrazbo. Predstavniki strokovnih področij so vključeni v razvoj učnega načrta (Eurydice 2015a). Iz tega lahko razberemo, da je tudi na terciarni ravni izobraževanja poskrbljeno za usmerjeno, povezano, kvalitetno izobraževanje, ki je skupek povezanosti različnih akterjev.

6 PREHOD IZ SREDNJIH POKLICNIH IN STROKOVNIH ŠOL V ZAPOSILITEV

Način in prehod mladih iz izobraževalne v zaposlitveno sfero je v veliki meri odvisen od uspešnega dogovarjanja med predstavniki delodajalcev in izobraževalnimi institucijami. Povezovanje formalnega in praktičnega usposabljanja, kakršnega poznamo v Avstriji je danes ključnega pomena za učinkovito politiko zaposlovanja. Kot smo spoznali, avstrijski izobraževalni sistem ni usmerjen le v splošno izobraževanje, ampak velik poudarek nameni praktičnemu usposabljanju. Mladi na ta način pridejo v stik z delodajalci in praviloma hitreje prehajajo v zaposlitve, kot na drugi strani tisti mladi, ki nimajo stikov z delom vse dokler ne zaključijo izobraževanja in začnejo iskati prvo zaposlitev. V Avstriji prehod iz srednjih poklicnih in strokovnih šol v zaposlitev v povprečju traja 4,9 meseca, prehod iz terciarne ravni pa 3,7 meseca (glej Prilogo E). Zaradi dobro organiziranega sistema izobraževanja, ki nudi tekom šolanja veliko praktičnega usposabljanja mladina v Avstriji po koncu izobraževanja hitro najde zaposlitev.

6.1 DUALNI IZOBRAŽEVALNI SISTEM

Velika prednost avstrijskega izobraževalnega sistema je t. i. dualni izobraževalni sistem, pri katerem gre za tesno povezavo med gospodarstvom in izobraževanjem. Zaradi teh povezav je avstrijsko gospodarstvo močnejše, vpliv mladine na zaposlovanje pa velik, saj zaradi zelo usmerjenega izobraževanja vedo, kaj bi radi delali, in se posledično ne zatekajo v nadaljevanje šolanja.

V letu 1990 je bil v Avstriji ugotovljen upad števila podjetij, ki zagotavljajo vajeniško usposabljanje, zato so bile v letu 1996 sprožene številne politične pobude v dogovarjanju s socialnimi partnerji za spodbudo delodajalcev v želji po modernizaciji vajeniškega sistema. Zaradi spreminjajoče gospodarske strukture, širitve storitvenega sektorja in upada v proizvodnji blaga je Avstrija svojo pozornost namenila vzpostavitvi novih pripravniških poklicev in spodbudila delodajalce, da zagotovijo čim večje število vajeniških mest (Piskaty in drugi, 104).

Začetno poklicno izobraževanje in usposabljanje (*IVET - Initial vocational education and training*) je v Avstriji izredno pomembno. Po končanem obveznem delu šolanja se približno 40 % mladih usposablja v pravno priznanih vajeniških okupacijah, drugih 40 % se odloči za šole poklicnega izobraževanja in usposabljanja ali pa se vpišejo na fakulteto. To pomeni, da

kar 80 % vseh avstrijskih učencev sledi poti poklicnega izobraževanja in usposabljanja (Achleitner in drugi 2012, 4).

Usposabljanje je odprto za vse mlade, ki so zaključili devet let obveznega šolanja, nadaljnje kvalifikacije za dostop do vajeniškega programa niso potrebne. Dijaki se lahko odločajo med dvema programoma dualnega izobraževanja, in sicer: dualni poklicni izobraževalni program, imenovan *Dual VET Program*, ki je sestavljen iz praktičnega dela v podjetju v obliki vajeništva, teoretični del pa kandidat pridobi v šoli. Poznamo pa še t. i. *Full-time VET schools*, kjer izobraževanje poteka v specializiranih prostorih šole (prav tam).

Avstrijska podjetja v vajeništvu vidijo naložbo za prihodnost, saj jim slednje omogoča, da usposobijo najboljše kvalificirane delavce po svojih merilih in potrebah. Programi vajeništva so omogočeni s strani približno 35.000 avstrijskih podjetij. Opravljeno vajeništvo v določenem podjetju po končanem izobraževanju odpira široke možnosti za zaposlitev. Ustrezno kvalificiran delavec lahko po koncu izobraževalnega procesa opravlja delo v podjetju, v katerem je opravljal vajeništvo, ali pa se zaposli v druga podjetja ali družbe za usposabljanje. Družbe, ki vlagajo v vajeniška usposabljanja, ne delujejo samo v lastnem interesu, ampak dolgoročno prispevajo v korist vseh gospodarskih sektorjev in strokovnih panog, ki imajo potrebe po ustrezno kvalificiranih vajeniških diplomantih (Achleitner in drugi 2012, 6).

V Avstriji obstajajo 204 vrste vajeniških poklicev na industrijskem področju ter 14 vrst poklicev na kmetijskem in gospodarskem področju (podatki iz leta 2012). Ti poklici so ustanovljeni kot posamezne skupine s posebnim fokusom ali modularnim vajeništvom ter so urejeni z zvezno zakonodajo. Njihovo pravno podlago nosi Zakon o poklicnem usposabljanju (*Berufsbildungsgesetz or BAG*). Za vsako vajensko okupacijo izda minister za gospodarstvo predpis za usposabljanje, ki dijaka zavezuje, da bo opravljal usposabljanje v podjetju. Načela za usposabljanje v kmetijstvu in gozdarstvu so določena z Zakonom o poklicnem usposabljanju na področju kmetijstva in gozdarstva (*Land- und forstwirtschaftliches Berufsausbildungsgesetz ali LFBAG*). V skladu z zakonom se določijo predpisi usposabljanja za določen profil delovnega mesta, ki so specifični za vsako vajeništvo posebej. Programi vajeništva navadno trajajo od 2 do 4 leta, odvisno od smeri izobraževanja (prav tam, 7–8).

Za usposabljanje v podjetjih je značilno:

- Začetno poklicno izobraževanje in usposabljanje poteka pod realnimi delovnimi pogoji. Vajenec pridobi potrebna znanja in spretnosti, ki so določene v profilu delovnih mest za posamezen vajenski program. Takoj po končanem usposabljanju je oseba sposobna prevzeti strokovno dejavnost (delo) kot usposobljen kvalificiran delavec.
- Večina usposabljanja je na voljo kot del proizvodnih dejavnosti, kar pa zmanjšuje stroške in povečuje motivacijo vajencev za učenje.
- Družbe, ki ne morejo zagotoviti popolnega delovnega profila, imajo možnost uporabe dopolnilnega praktičnega usposabljanja v zavezništvu usposabljanja v nekaterih sektorjih t. i. *supra-company training centers*, ki so ustanovljeni s strani podjetij.
- Vajeniški zaključni izpit se opravlja pred poklicnimi strokovnjaki. Poudarek izpita je na kompetencah, ki so potrebne za posamezno stroko. Na ta način preverijo, če je vajenec v obdobju svojega usposabljanja v podjetju pridobil ustrezne kompetence in kvalifikacije, ki jih lahko tudi praktično uporabi (prav tam, 5–13).

6.2 SOCIALNO PARTNERSTVO V AVSTRIJI

Avstrijski sistem socialnega partnerstva predstavlja enega izmed najbolj učinkovitih sistemov v Evropi, saj obravnava vsa področja socialne in gospodarske politike ter je vzor usklajenega in obsežnega zastopanja interesov. V okviru socialnega partnerstva sodeluje 5 interesnih združenj: Avstrijska zveza sindikatov (ÖGB), Zvezna delavska zbornica (BAK), Konferenca predsednikov kmetijskih zbornic Avstrije (PRÄKO-LWK) in Avstrijska gospodarska zbornica (WKÖ). Zanimivo je tudi dejstvo, da avstrijsko socialno partnerstvo temelji na prostovoljnem sodelovanju in da so vse tri omenjene zbornice samoupravne ustanove, ki imajo zakonsko opredeljeno članstvo (Boc 2007, 1–2).

Socialni partnerji imajo v Avstriji zelo velik vpliv na izobraževalni sistem, saj so vključeni v zakonodajni postopek in lahko podajo svoje mnenje o osnutku zakonodaje, preden ta vstopi v veljavo. Na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja so socialni partnerji kot posvetovalni organi vključeni v šolske odbore (Piskaty in drugi 1999, 74–75). Lahko bi dejali, da se Avstrija ponaša z izredno kakovostnim izobraževalnim sistemom, ki ničesar ne prepušča naključjem, pri tem igrajo veliko vlogo socialni partnerji, ki s svojo vključenostjo prispevajo k nenehnim izboljšavam. Zaradi izredno učinkovitega povezovanja izobraževanja s trgom dela uspejo izobraziti ustrezne kadre, ki jih njihovo gospodarstvo potrebuje. Pomembna pa je tudi sama vloga države, ki poskrbi za uspešne dogovore med sindikati in delodajalci.

7 PRIMERJALNA ANALIZA (SLOVENIJA – AVSTRIJA)

V tem delu bom podala primerjavo slovenskega izobraževalnega sistema z avstrijskim.

Naj za začetek podam nekaj splošnih dejstev glede samega razvoja izobraževalnih sistemov obeh držav. Kot smo ugotovili, se je tristopenjska struktura, kakršno poznamo danes v Evropi, razvijala od zgoraj navzdol. Najprej so se formirale univerze, nato srednje šole, s sprejetjem terezijanskega osnovnošolskega zakona pa je bila prvič uvedena splošna obvezna šola. Do sprejetja tega zakona je prišlo istočasno tako v Sloveniji kot v Avstriji, saj je bila Slovenija takrat pod okriljem avstroogrške oblasti. Reforma je postala aktualna čez dve desetletji, ko je bila uvedena enotna šola za vse brez izjem. V obdobju od leta 1867–1918 pa sta se izobraževalni zgodovini Slovenije in Avstrije prepletali, saj smo bili tačas pod okriljem avstroogrške monarhije. Slovenske dežele so bile revne in kmetijsko usmerjene, zato je avstrijska politika načrtno usmerjala naše dežele v razvoj kmetijstva, da bi se bolje gospodarsko razvile. V šolah se je poučevalo v nemškem jeziku, na bolj oddaljenih območjih pa v slovenskem, saj nižji sloji niso poznali drugega jezika. Slovensko šolstvo je pod okriljem avstroogrške monarhije prevzelo kar nekaj dobrih praks, vseskozi pa je ohranjalo slovensko narodno zavest preko knjig in časopisov. V obdobju 2. svetovne vojne sta bili tako Slovenija kot Avstrija izpostavljeni potujčevanju. Poklicno šolstvo se je v Avstriji skozi obdobja ekonomskih in političnih sprememb zelo dobro razvilo in se v veliki meri ohranilo do danes. Na drugi strani je Slovenija postavila dobre temelje srednješolskega izobraževanja z uvedbo dualnega sistema v 20. stoletju, a je zaradi finančnega pomanjkanja in nezanimanja program opustila.

Avstrija je parlamentarna demokratična republika, sestavljena iz 9 zveznih dežel in ima dobrih 8 milijonov prebivalcev. Slovenija ima ravno tako parlamentarni sistem upravljanja in kar štirikrat manjšo populacijo od Avstrije. Za izobraževalni sistem Slovenije je odgovorno Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, ki ureja področje primarnega in sekundarnega izobraževanja, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo pa ureja terciarno raven. Avstrijski sistem izobraževanja je veliko bolj strukturiran v primerjavi s slovenskim in je financiran večinoma iz državnih sredstev. Različna področja izobraževanja so v pristojnosti 7 ministrstev, ki skrbijo tako za izobraževalne ustanove, dualni sistem, izobraževanje učiteljev, brezplačen prevoz kot tudi za razvijanje inovacij in tehnologij.

Delež javnih izdatkov, ki jih Slovenija namenja za izobraževanje, znaša 5,2 % BDP, Avstrija pa 5,5 % BDP. Iz tega je razvidno, da sta obe državi nad evropskim povprečjem, ki znaša 5,1

% BDP. Razlika med Slovenijo in Avstrijo glede izdatkov za izobraževanje sicer ni velika, vendar se le-ta pojavi pri razporeditvi glede na stopnjo izobraževanja. Slovenija največji odstotek BDP nameni primarni ravni izobraževanja (2,4 % BDP), manj sekundarni (1,2 % BDP) in terciarni ravni izobraževanja (1,2 % BDP), za predšolsko vzgojo pa je namenjenih najmanj javnih izdatkov (0,5 % BDP). Avstrija na drugi strani prav tako najmanjši odstotek BDP, namenjen izobraževanju, nameni predšolski vzgoji (0,5 % BDP), primarni ravni izobraževanja (1,0 % BDP), največ pa sekundarni ravni (2,6 % BDP). Iz tega lahko sklepamo, zakaj je avstrijsko srednje šolstvo razvojno daleč pred slovenskim, saj velik poudarek namenijo razvoju ustreznih izobraževalnih programov, ki so v skladu s ponudbo na trgu delovne sile.

Primarna raven izobraževanja se tako v Sloveniji kot v Avstriji začne s 1. septembrom pri starosti 6 let. Splošno osnovnošolsko izobraževanje v Avstriji poteka od 1. do 4. razreda, enako je tudi v Sloveniji. Razlike se pojavijo na nižji sekundarni stopnji od 5. do 9. razreda, kjer učence v Avstriji že pripravljajo na delo ali napredovanje v višje ravni izobraževanja. Splošno vejo izobraževanja tako sestavlja enoletna politehnična šola, ki mlade informira o poklicnem izobraževanju in jim pomaga pri nadaljnjih odločitvah. Lahko bi rekli, da imajo mladi na ta način enoletno karierno svetovanje, na podlagi katerega se potem odločijo, po kateri veji bodo nadaljevali študij, lahko pa se tudi zaposlijo, saj jih pripravijo tudi na to. V Sloveniji nižja sekundarna raven predstavlja nadaljevanje osnovne ravni na predmetni ravni. Učenci so po zaključenem 9. razredu prepuščeni lastnim odločitvam o nadaljnjem izobraževanju ali vstopu na trg dela. Avstrija se zavzema za odpravo socialnih ovir v izobraževanju, zato na primarni in sekundarni ravni nudi brezplačne učbenike in prevoz tistih učencev, ki bi se morali voziti do šole. V Sloveniji pa za tovrstne stvari poskrbijo občine, ki zagotavljajo sredstva za prevoz otrok, subvencionirajo šolsko prehrano in izposojajo učbenikov ter ostale zadeve.

Po končani osnovni šoli se lahko učenci vpišejo na sekundarno raven izobraževanja, v Sloveniji izbirajo med splošnim in poklicnim izobraževanjem. Del splošnih programov so splošne in poklicne gimnazije, ki trajajo 4 leta, poklicna smer izobraževanja pa je razdeljena na nižje in srednje poklicno, srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje. Ti programi trajajo od 2 do 5 let, možnost prehoda na univerzo pa je mogoča z opravljenimi poklicno matura. Po podatkih Statističnega urada RS je razvidno, da je vpis v nižje in srednje poklicne programe zadnja leta zelo nizek, posledično pa nam primanjkuje ustreznih kadrov,

kar negativno vpliva na gospodarstvo, ki na ta mesta zaposluje ljudi iz drugih izobrazbenih smeri ali pa zaposli poceni delovno silo (migrante).

Avstrijski srednješolski sistem je tesno povezan z gospodarstvom, kar omogoča mladim usmerjeno izobraževanje, ob koncu pa velike možnosti za zaposlitev. Posledično se mladina pogosteje odloča za poklicne programe izobraževanja in se ne zateka v nadaljevanje študija zaradi pomanjkanja delovnih mest, kot se na primer dogaja v Sloveniji. Avstrijska sekundarna raven je razdeljena na nižjo, višjo in postsekundarno, a neterciarno raven. Nižja sekundarna raven v Sloveniji se imenuje tretje vzgojno-izobraževalno obdobje in poteka od 7. do 9. razreda osnovne šole. V Avstriji pa se na nižji sekundarni ravni učenci odločijo za t. i. *Neue Mittelschule* ali *AHS-Unterstufe*, ki predstavlja nižjo raven gimnazije. Šolanje nadaljujejo na višji sekundarni ravni, ki poteka med 9. in 13. razredom ter obsega splošno in poklicno vejo, kot že omenjeno, pa se lahko učenci odločijo za enoletni predpoklicni tečaj. Prednost avstrijske (nižje) sekundarne ravni je, da učence že zelo zgodaj usmerja na poti izobraževanja. Napredovanje v višje letnike in prehodi med različnimi programi so možni pod posebnimi pogoji za vsako smer posebej, nekje je ta omejen zgolj z uspešno zaključeno nižjo ravno. Za Slovenijo je značilen lahek prehod med primarno, sekundarno in terciarno ravno ter v bistvu že odsotnost vsakršnega poklicnega usmerjanja.

Oblike postsekundarne, a neterciarne ravni, ki jih glede na mednarodno standardno klasifikacijo izobraževanja uvrščamo pod kriterij ISCED 4, so v Sloveniji poklicni, maturitetni tečaj in mojstrski, poslovodski ali delovodski izpit. Gre za oblike izobraževanja, ki lajšajo prehod med sekundarno in terciarno ravno. V Avstriji ta raven predstavlja razne programe izobraževanja in kvalifikacije na ravneh zdravstvenih poklicev, pripravljalne tečaje, diplomske izpite in visokošolske izpite.

V Avstriji je mogoče nadaljevati študij na 22 javnih univerzah, 21 univerzah, ki posredujejo znanstveno zasnovano poklicno znanje, na 13 privatnih univerzah in 17 univerzah za izobraževanje učiteljev. Sprejem je mogoč s potrdilom višje sekundarne šole in s posebnim univerzitetnim izpitom. Prehod iz sekundarne ravni v terciarno je tako praktično mogoč z vseh poklicnih šol. Univerze so javne institucije, ki so večinoma financirane s strani države, hkrati pa so avtonomne pri svojih odločitvah (učni načrt in statut). Šolsko leto se začne s 1. oktobrom, konča pa s 30. septembrom enako kot v Sloveniji. Ravno tako kot v Sloveniji tudi avstrijska terciarna raven obsega dodiplomski, magistrski in doktorski študij. Ne poznajo pa višje strokovnega izobraževanja na dodiplomski ravni.

Posebnost avstrijske terciarne smeri je, da so univerze v letu 2011/12 uvedle t. i. orientacijsko poskusno obdobje, ki zajema od 4 do 30 kreditnih točk, traja en semester, študentje pa morajo v tem času opraviti vsaj dva izpita. V primeru opravljenega poskusnega obdobja lahko študentje nadaljujejo šolanje. Z omenjenim ukrepom so omejili vpisovanje na terciarno raven zaradi statusa, kar pa je na primer stalna praksa v Sloveniji. Velikokrat se zgodi, da študentje na začetku prvega semestra obupajo, ker se izkaže, da jih smer, na katero so se vpisali, ne zanima, zato je avstrijski primer poskusnega obdobja dobra praksa, ki bi prav prišla tudi v Sloveniji. Naslednja prednost avstrijske terciarne ravni pa so univerze za znanstveno zasnovano poklicno znanje, ki ob pridobitvi ustreznih kvalifikacij omogočajo velike možnosti za zaposlitev, njihove programe pa izvajajo različne institucije po predhodni akreditaciji.

Velika prednost avstrijskega šolstva je tudi dobro organiziran dualni izobraževalni sistem, preko katerega je gospodarstvo močno vpleteno v izobraževanje in posledično pridobi ustrezen kader za zaposlitev. Tudi v Sloveniji smo imeli dualni sistem, ki se je kasneje izkazal za ponesrečen poskus, največ krivde pa so nekateri avtorji pripisali sindikatom in delodajalcem, ki so bili usmerjeni v zniževanje stroškov in ne v kakovostno gospodarsko rast.

V Avstriji se kar 80 % mladih odloči za poklicno izobraževanje in usposabljanje. Podjetja preko vajeništva pridobijo najboljše usposobljene kvalificirane delavce. Ti so postavljeni v dejanske situacije, delovna okolja, na tak način pa lahko iz prve roke pridobijo informacije o poteku dela in si naberejo ustrezne kompetence. Programi vajeništva trajajo od 2 do 4 leta, odvisno od izobraževalnega programa.

Na drugi strani so v Sloveniji pripravništva in prakse redko plačane, delodajalci pa se le-teh izogibajo, saj jim predstavljajo breme. Večina diplomantov poklicnih in strokovnih srednjih šol nadaljuje izobraževanje: ocena za leto 2011 je bila, da je eno leto po diplomi srednje poklicne ali strokovne šole zaposlenih le 15 % diplomantov teh šol, 60 % jih je nadaljevalo šolanje, preostali (med 20 % in 30 %) pa so bili v času snemanja bodisi še vedno brezposelni ali celo uradno neaktivni (verjetno pa prisotni na sivem in črnem trgu dela, saj delati so znali!); med glavnimi razlogi so bili tudi neverjetno nizki začetni prejemki (plače), na meji zajamčene oz. minimalne plače, ki so jim jih za začetek dela ponudili delodajalci (Kramberger et al 2011). Pridobivanje praktičnega znanja nima prednosti, prepuščeno je stihiji: največkrat so tudi študentje, ki opravljajo obvezno prakso, »deklince za vse«, programi usposabljanja in mentoriranje niso urejeni. Dejstvo je, da se v 120 ur dolgi praksi ne da ustrezno seznaniti s politiko podjetja, kaj šele, da bi študent prevzel delo nekega ekonomista ali kadrovnika.

Medtem se v Avstriji skozi celoten izobraževalen proces zavzemajo za praktično usposabljanje učencev, ki se začne že na sekundarni ravni. Ko zaključijo šolanje, so precej bolj pripravljeni na vstop na trg dela.

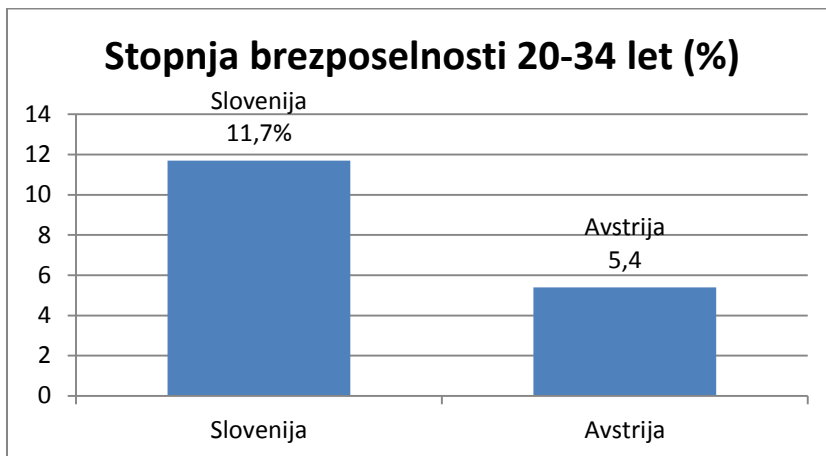
V Sloveniji prehod iz višje sekundarne ravni izobraževanja na trg dela v povprečju traja 9,8 meseca, v Avstriji pa 4,9 meseca. Ta podatek nam pove, da so avstrijskim dijakom ob zaključku izobraževanja omogočene veliko boljše možnosti za zaposlovanje že zaradi tega, ker jih skozi celoten izobraževalen proces pripravljajo na delo preko vajeništva in sistematiziranih učnih načrtov. V vseh evropskih državah pa je razvidno, da ljudje s terciarno ravno izobrazbe zaposlitev najdejo hitreje kot samo s srednješolsko. V Sloveniji tako prehod na trg dela traja 4,6 meseca, v Avstriji pa 3,7 meseca (gled Prilogo E).

Posebnost avstrijskega poklicnega usposabljanja so tudi t. i. vadbena podjetja, ki ustvarijo simulirane poslovne situacije, pri katerih se učenci vživijo v dane vloge, na primer postanejo vodje nekega oddelka, učitelj pa jim v obliki svetovanja poda povratno informacijo.

Učinkovit institucionalni sistem izobraževanja je v času novih sprememb in zahtev gospodarstva ključnega pomena za uspešno zaposlovanje. Pri tem igrajo pomembno vlogo socialni partnerji, ki v Avstriji predstavljajo enega izmed najbolj učinkovitih sistemov v Evropi, saj zajemajo področja socialne in gospodarske politike in s svojo prisotnostjo v avstrijskem vzgojno-izobraževalnem sistemu ničesar ne prepuščajo naključju. V Sloveniji v primerjavi z Avstrijo, socialno partnerstvo ni tako usklajeno, je slabo povezano s sistemom izobraževanja, velikokrat pa se zgodi, da interesne skupine ne najdejo skupne besede.

V spodnjem diagramu je prikazan odstotek brezposelnosti v starostni skupini od 20–34 let v Sloveniji in Avstriji. Lahko vidimo, da je v Sloveniji ta odstotek kar dvakrat večji kot v Avstriji. Razlog se zopet skriva v tesni povezanosti gospodarstva in izobraževalne politike, saj je z različnimi programi usposabljanja poskrbljeno, da imajo dijaki in diplomanti najboljše možnosti za zaposlitev.

Slika 7.1: Stopnja brezposelnosti 20–34 let (%)

Vir: CEDEFOP (2013, 86).

Pomembno je poudariti, da se Avstrija zavzema za enake možnosti izobraževanja za vso mladino. To se odraža v njihovem sistemu, ki je naravnano k razvoju človeških virov in ne zmanjšanju stroškov izobraževanja in ostalim omejitvam. Nenehno stremijo k spremembam in dajo velik poudarek razvoju znanja, ki je gonilo uspešne družbe.

8 SKLEP

Šolski sistemi so se na svoji poti razvoja vse od svojih zametkov do danes zelo spremenili. Lahko rečem, da jih je vseskozi spremljala neka povezava z drugimi institucijami. Tako smo na začetku priča tesni povezavi cerkve in države, ki je spremljala razvoj prvega množičnega izobraževalnega sistema v Evropi, tj. obvezne primarne ravni, ki je zgodovinsko svoje temelje presenetljivo postavila nazadnje. Zanimivo je dejstvo, da se je tristopenjska struktura, kakršno poznamo danes, razvijala od zgoraj navzdol. Šele s preoblikovanjem prvotne univerze so se torej natančneje formirale srednje šole, kar pa je na koncu privedlo tudi do formacije obveznega osnovnega šolstva, za katerega je bil v slovenskem prostoru ključnega pomena terezijanski osnovnošolski zakon. Družbene spremembe v smeri industrializacije so nato narekovale tudi usmerjenost izobraževalnih sistemov, saj so bili ti sistemi sprva namenjeni le višjim slojem v želji po izobraževanju manjše skupine verskih voditeljev in šele kasneje tudi voditeljem države, vojski (v svetovnih vojnah) in vodjem, potrebnim v razvoju gospodarstva.

Že v starih časih je torej nenehno prihajalo do sprememb na izobraževalnem področju, vendar pa le-te danes potekajo mnogo hitreje, kar je posledica razvejanosti izobraževalnega sistema na eni strani in nenehnih gospodarskih sprememb, hitrejšega tempa življenja in potrebe po socialni sprejetosti na drugi.

Slovenski izobraževalni sistem je tako na svoji poti doživel veliko vzponov in padcev, ki so se večinoma zgodili v zgodovinskem času, ko smo bili pod okriljem tujih oblasti, a vendarle so nas te spremembe na poti razvoja pripeljale do današnjega stanja.

Skozi primerjalno analizo Slovenije in Avstrije sem prišla do ugotovitve, da sta si sistema v nekaterih točkah podobna, še več pa je razlik med njima. Avstrijski šolski sistem je veliko bolj strukturiran od slovenskega, šole imajo avtonomijo pri oblikovanju učnih načrtov in zelo dobro organiziran sistem usposabljanja v poklicnih in splošnih programih. Prednost slednjega je tudi ta, da avstrijski izobraževalni sistem ureja kar 7 ministrstev in je večinoma brezplačen. Povezava med izobraževalnim sistemom in gospodarstvom kot močnim zaposlitvenim sistemom je v avstrijskih razmerah institucionalno dobro pokrita in tudi delujoča, medtem ko v slovenskih razmerah o teh povezavah lahko komajda govorimo, saj je diplomant slovenskih šol pri iskanju zaposlitve vedno bolj prepuščen samemu sebi. Skratka, slovenski izobraževalni sistem je v primerjavi z avstrijskim bolj krhek in zato podvržen pretiranim spremembam: formalno je sicer dokaj razvejan, a ta razvejanost je enostranska, saj v njegovem ozadju ni

pravih, delujočih povezav z zaposlitvenim sistemom, tako da razvejanost, zlasti v poklicni vertikali, postaja vedno bolj namenjena sama sebi in s tem vprašljiva.

Naj za konec dodam, da gospodarstvo, ki je razvojno oslABLJENO ne potrebuje visoko izobražene delovne sile, ker ne spodbuja inovacij in posledično deluje v prezadolženem poslovnem okolju, kateri ne omogoča dobro plačanih delovnih mest. Možnost za zaposlitev je zaradi tega v veliki meri odvisna od izobraževalnega sistema, kateri mora biti dobro povezan z gospodarskimi razmerami v državi. Skratka, ključnega pomena za produktiven razvoj in obnavljanje družb je močna korelacija med institucijami v družbi. Družba kot celota se ne more razvijati brez priznavanja potreb posameznika, zato mora biti izobraževanje raznovrstno in kakovostno, saj hiter tempo družbenih in ekonomskih sprememb v današnjih časih potrebuje dobro izoblikovane, predvsem pa dobro delujoče izobraževalne sisteme.

9 LITERATURA

1. Achleitner, Dagmar, Josef Wallner in Anna Schönherr. 2012. *Apprenticeship: Dual Vocational Education and training in Austria. Modern training with a Future.* Dostopno prek: https://www.bmfwf.gv.at/Berufsausbildung/LehrlingsUndBerufsausbildung/Documents/Die_Lehre_HP_engl.pdf (15. avgust 2015).
2. Achs, Oskar. 1990. *The Austrian educational system: a short review.* Vienna: Federal Press Service.
3. Archan, Sabine in Thomas Mayr. 2006. *Vocational education and training in Austria: short description.* Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
4. Boc, Alojz. 2007. *Učinkovitost avstrijske delavske zbornice v povezavi s sindikati.* Dostopno prek: <http://www.delavska-participacija.com/strokovni-clanki/?Sklop=%25&besede=alozj+boc&letnik=%25&stevilka=%25&sort=1&nacin=1&Submit=Iskanje&search=1> (6. september 2015).
5. CEDEFOP. 2013. *On the way to 2020: data for vocational education and training policies.* Dostopno prek: <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/5531> (19. avgust 2015).
6. Černoša, Slavica. 2012. *Razvoj sistema izobraževanja v Sloveniji v luči uresničevanja skupnih evropskih ciljev: analiza uresničevanja ciljev "Izobraževanje in usposabljanje 2010".* Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PGLDTNTA> (2. avgust 2015).
7. Dekleva, Janez, Suzana Geržina, Franci Klužer, Janja Meglič, Metka Roksandič in Zvone Vodovnik. 2000. *Socialno partnerstvo v poklicnem in strokovnem izobraževanju v Sloveniji.* Ljubljana: Nacionalni observatorij Slovenije za poklicno izobraževanje in usposabljanje, Center RS za poklicno izobraževanje.
8. Dragoš, Srečo, Aljaž Hribernik, Miroljub Ignjatovič, Marko Jaklič, Borut Likar, Miroslav Stanojevič in Urban Vehovar. 2010. *Nesocialna Slovenija. Smo lahko socialna, obenem pa gospodarsko uspešna družba?* Dostopno prek: http://www.pef.upr.si/zalozniska_dejavnost/knjiznica_annaes_ludus/ (4. september 2015)

9. EACEA. 2012. *Key Data on Education in Europe*. Dostopno prek: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134EN.pdf (2. avgust 2015).
10. Eurydice. 2014. *The Structure of the European Education Systems 2014/15: Schematic Diagrams*. Dostopno prek: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/education_structures_EN.pdf (15. avgust 2015).
11. --- 2015a. *Austria*. Dostopno prek: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Austria:Overview> (3. avgust 2015).
12. --- 2015b. *Slovenia*. Dostopno prek: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Slovenia:Overview> (10. september 2015).
13. Gabrič, Aleš. 2009a. *Šolanje in znanje na Slovenskem v izzivu 20. stoletja*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
14. --- 2009b. *Sledi šolskega razvoja na Slovenskem*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
15. Govekar-Okoliš, Monika. 2010. *Srednje šole na Slovenskem pri oblikovanju nacionalne identitete Slovencev v drugi polovici 19. stoletja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
16. Hall, A. Peter in David Soskice. 2001. *An Introduction to Varieties of Capitalism*. Dostopno prek: <http://www.people.fas.harvard.edu/~phall/VofCIntro.pdf> (5. september 2015).
17. Holsinger, Donald B. in Richard N. Cowell. 2000. *Positioning secondary school education in developing countries*. Dostopno prek: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001224/122425E.pdf> (28. junij 2015).
18. Ivančič, Angela. 2007. *Zaposlovanje mladih v luči institucionalne ureditve trga delovne sile in organizacije izobraževalnega sistema: raziskovalno poročilo 1. faze dela*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
19. Jereb, Janez. 1998. *Teoretične osnove izobraževanja*. Kranj: Založba Moderna organizacija v okviru FOV.
20. Kramberger, Anton. 1999. *Poklici, trg dela in politika: poklicni problem socialne države, empirični primeri iz Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

21. --- 2008. *Družbeni položaj poklicnega znanja in dela: kulturna stigma, nihanje ciljev poklicnih šol, razvojna razpotja danes*. Ljubljana: interno gradivo.
22. Kramberger, Anton, Janez Kolenc, Tina Klarič, Darko Mali, Darja Štarkl, Mateja Hergan in Tina Žagar. 2011. *Employment and school-job matching of the VET-2009 graduates: Slovenia pilot study*. Dostopno prek: http://www.dehems-project.eu/static/uploaded/files/files/contributions/Kramberger_Anton_2_DEHEMS_Conference_Presentation_Employment_and_school-job_matching_of_the_VET-2009_graduates_Slovenia_pilot_study.pdf (10. september 2015).
23. Kramberger, Taja. 2009. *Zgodovinsko-antropološki oris oblikovanja univerzitetnih habitusov*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
24. Krek, Janez in Mira Metljak. 2011. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
25. Kump, Sonja. 1999 - 2000. *Dve razpravi o vlogi univerz danes*. Ljubljana: interno gradivo.
26. Lipužič, Boris in Stane Čehovin. 1994. *Izobraževalni trendi v Zahodni Evropi: pregled strukturnih sprememb v šolskih sistemih*. Nova Gorica: Educa.
27. Lukšič, Igor. 1994. "Nazaj k fevdalizaciji in korporativizmu". *Teorija in praksa* 31 (5/6): 474–480.
28. Medveš, Zdenko in Janko Muršak. 1993. *Poklicno izobraževanje: problemi in perspektive*. Ljubljana: Slovensko društvo pedagogov: Znanstveni inštitut FF.
29. Medveš, Zdenko, Ivan Svetlik, Marija Tome in Janez Renko. 2000. *Ocena reforme poklicnega in strokovnega izobraževanja ter predlogi za prihodnji razvoj*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport.
30. Medveš, Zdenko. 2013. Poklicno izobraževanje je pred desetletjem skrenilo na slepi tir. *Sodobna pedagogika* 64 (1): 10–31.
31. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. 2015. *Osnovno šolstvo*. Dostopno prek: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/ (15. avgust 2015).

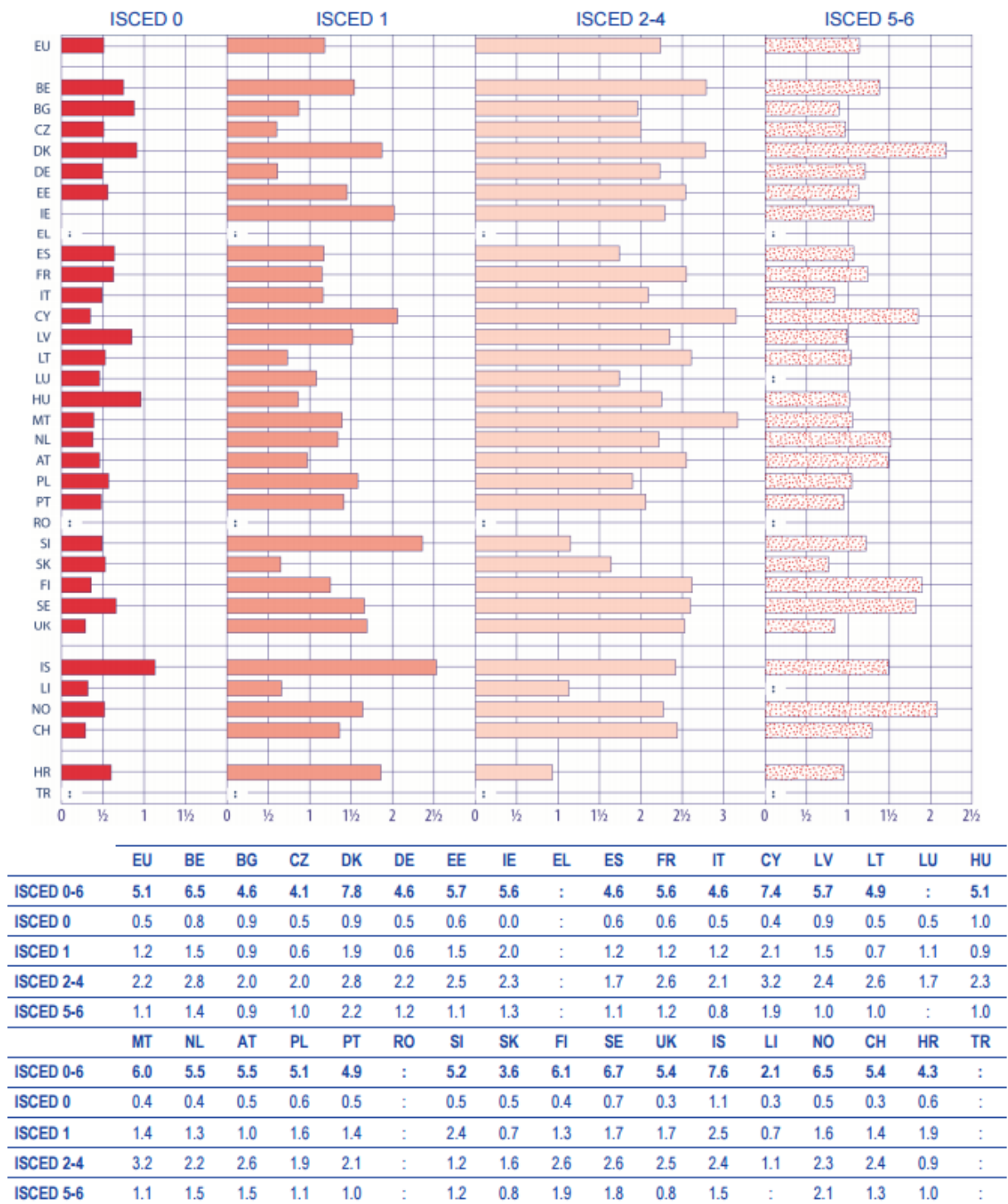
32. Muršak, Janko. 2002. *Pojmovni slovar za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad RS za šolstvo: Center RS za poklicno izobraževanje.
33. OECD. 1995. *Reviews of national policies for education: Austria*. Paris: OECD.
34. Piskaty, Georg, Monika Elsik, Walter Blumberger in Claudia Thonabauer. 2000. *Vocational education and training in Austria*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
35. Požun, Peter. 2005. Socialno partnerstvo – položaj dela in globalizacija. *Obzornik zdravstvene nege* 39 (4): 239-244.
36. *Pravila delovanja Ekonomsko-socialnega sveta*. Ur. l. RS 82/2007. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=82155> (6. september 2015).
37. Schmidt, Vlado. 1988. *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem*. Ljubljana: Delavska enotnost.
38. Soysal, Yasemin Nuhoglu in David Strang: Construction of the first mass education systems in nineteenth – century Europe. *Sociology of education* 62 (4): 277–288.
39. Statistični urad Republike Slovenije. 2012. *Razvrstitev kategorij slovenskega sistema izobraževanja v kategorije po ISCED 1997*. Dostopno prek: https://www.stat.si/Klasius/Docs/PretKLASIUS-SRV_%20ISCED97.pdf (10. avgust 2015).
40. Štarkl, Darja, Pavlišič Franci, Cek Mojca, Vehovar Urban in Kramberger Anton. 2013. *Programi poklicnega in strokovnega izobraževanja na trgu dela*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
41. Tanštanonska, Tanja, Nada Žgank in Domen Pal. 2014. *Vzgoja in izobraževanje v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.
42. Tome, Marija. 1999. Poklicno izobraževanje v preteklosti na Slovenskem. *Sodobna pedagogika* (2): 102–124.
43. Tritscher-Archan, Sabine. 2009. *VET in Europa. Country Report Austria*. Dostopno prek: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CBsQFjAAahUKEwiUsZb0mO3HAhVLWtsKHdvkAWg&url=http%3A%2F%2Fwww.refernet.at%2Findex.php%2Fcomponent%2Fdocman%2Fdoc_download%2F252-2011-10-04vet-in-europe-country-report-at-

2011&usg=AFQjCNHeYb7QqfJbv4hrq5YqhWmgxw6LXQ&sig2=iKxGX0QthJaCB
aHiwJixQg&bvm=bv.102022582,d.ZGU (10. september 2015).

44. Vidmar, Tadej. 2005. *Nastajanje novoveške stopenjske šolske strukture*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
45. --- 2007. Gimnazija kot splošnoizobraževalna sekundarna šola v Sloveniji, Avstriji in Nemčiji – analiza izbranih obdobj. *Sodobna pedagogika* 58 (5): 100–113.
46. *Zakon o osnovni šoli (ZOSn-UPB3)*. Ur. l. RS 81/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2006-01-3535> (18. avgust 2015).
47. *Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (ZVSI)*. Ur. l. RS 86/2004. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?stevilka=3840&urlid=200486> (18. avgust 2015).
48. *Zakon o visokem šolstvu (ZviS-UPB7)*. Ur. l. RS, 32/2012. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201232&stevilka=1406> (18. avgust 2015).
49. Založnik, Božidar. 2006. *Slovensko šolstvo: monografija*. Nova Gorica: Educa, Melior.

PRILOGE

Priloga A: Javni izdatki za izobraževanje kot delež BDP

VIR: Eurostat v EACEA 2012, 88

Priloga B: Stopnja brezposelnosti (mesečno povprečje)

čas/država	EU (27 držav)	Avstrija	Slovenija
2014M01	10,6	5,6	10,0
2014M02	10,5	5,7	10,1
2014M03	10,4	5,6	10,1
2014M04	10,3	5,5	9,8
2014M05	10,2	5,5	9,7
2014M06	10,1	5,7	9,6
2014M07	10,1	5,7	9,7
2014M08	10,0	5,6	9,7
2014M09	10,0	5,7	9,6
2014M10	10,0	5,6	9,5
2014M11	9,9	5,6	9,4
2014M12	9,8	5,7	9,3
2015M01	9,7	5,6	9,2
2015M02	9,7	5,5	9,2
2015M03	9,6	5,6	9,2
2015M04	9,6	5,8	9,2
2015M05	9,6	6,0	9,2
2015M06	9,5	5,9	9,2
2015M07	9,5	5,8	9,1

VIR: Eurostat

Priloga C: Vpis učencev v osnovnošolsko izobraževanje (9 - letni program)

Šolsko leto	Število vpisanih
2010/2011	159508
2011/2012	159701
2012/2013	161051
2013/2014	163229
2014/2015	167249

VIR: SURS

Priloga Č: Število vpisanih dijakov v srednje poklicno in splošno izobraževanje

	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Nižje poklicno	800	871	901
Srednje poklicno	11684	11683	11763
Srednje tehniško in drugo strokovno	34687	34670	34451
Srednje tehniško in drugo strokovno (4 - letni)	30366	30483	30433
Poklicno tehniško	3955	3823	3655
Poklicni tečaj	366	364	363
Srednje splošno	31037	29490	28210
Splošne in strokovne gimnazije	30324	28789	27683
Maturitetni tečaj	713	701	527
SKUPAJ	78208	76714	75325

VIR: SURS

Priloga Č.1: Število dijakov z uspešno zaključenim srednješolskim programom

	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Nižje poklicno	300	307	286
Srednje poklicno	3031	2945	2907
Srednje tehniško in drugo strokovno	8046	7740	7637
Srednje splošno	7245	7471	7120
SKUPAJ	18622	18463	17950

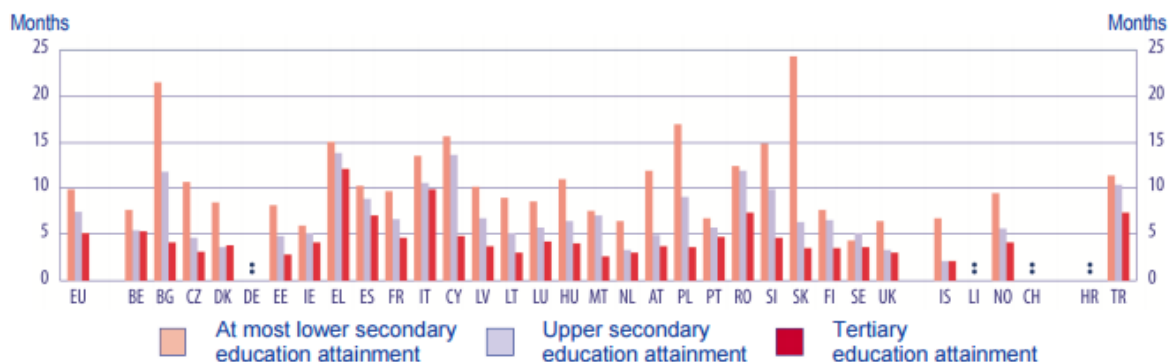
VIR: SURS

Priloga D: Število vpisanih študentov v terciarno izobraževanje

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Višje strokovno	16594	15595	14403	13406	13251	11485
Visokošolsko univerzitetno	24006	27626	29859	30380	28842	26951
Magistrsko (2. bolonjska stopnja)	6752	9236	11868	14355	16178	17194
Doktorsko (3. bolonjska stopnja)	2111	2928	3453	3430	3008	2644
Vrsta izobraževanja - SKUPAJ	114873	107134	104003	97706	90622	83699

VIR: SURS

Priloga E: Povprečna dolžina prehoda iz izobraževalne sfere v zaposlitveno glede na doseženo izobraževalno raven

(Months)	EU	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY	LV	LT	LU	HU
At most lower secondary	9.8	7.6	21.5	10.6	8.4	:	8.1	5.9	15.1	10.2	9.6	13.6	15.7	10.1	8.9	8.5	10.9
Upper secondary	7.4	5.4	11.7	4.6	3.6	:	4.8	5.1	13.9	8.8	6.6	10.5	13.7	6.7	5.1	5.7	6.4
Tertiary	5.1	5.3	4.1	3.1	3.8	:	2.8	4.1	12.2	7.0	4.6	9.8	4.8	3.7	3.0	4.2	4.0
	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	CH	HR	TR
At most lower secondary	7.5	6.4	12.0	17.0	6.7	12.5	14.9	24.3	7.6	4.3	6.4	6.7	:	9.4	:	:	11.3
Upper secondary	7.0	3.3	4.9	9.0	5.7	12.0	9.8	6.3	6.5	5.1	3.3	2.1	:	5.6	:	:	10.3
Tertiary	2.6	3.0	3.7	3.6	4.7	7.3	4.6	3.5	3.5	3.6	3.0	2.1	:	4.1	:	:	7.3

VIR: Eurostat v EACEA 2012, 179